

Mircea Eliade

TINEREȚE FĂRĂ DE TINEREȚE...

Pentru Sybille

I

De-abia când auzi clopotul Mitropoliei își aminti că e noaptea de înviere. Și deodată i se păru nefirească ploaia care îl întâmpinase de cum ieșise din gară și care amenința să devină torențială. Înainta grăbit, sub umbrelă, adus din umeri, cu privirile plecate, căutând să evite șuvoaiele. Fără să-și dea seama, începu să alerge, apropiindu-și umbrela de piept, ca o pavăză. Dar după vreo douăzeci de metri zări aprinzându-se semnalul roșu și trebui să se oprească. Aștepta nervos, săltând, înălțându-se în vârful pantofilor, schimbându-și mereu locul, privind consternat băltoacele care, la câțiva pași în fața lui, acopereau în bună parte bulevardul. Ochiul roșu se stinse, și în clipa următoare îl orbi, zguduindu-l, explozia luminii albe, incandescente. Parcă ar fi fost aspirat de un ciclon fierbinte izbucnit, în chip neînțeles, chiar în creștetul capului. „A trăsnit pe aproape", își spuse clipind cu greu ca să-și dezlipească pleoapele. Nu înțelegea de ce strânge cu atâta putere mânerul umbrelei. Ploaia îl lovea sălbătecită, din toate părțile deodată, și totuși nu simțea nimic. Atunci auzi din nou clopotul Mitropoliei, și toate celelalte clopote, și, foarte aproape de el, un altul, zbatându-se singuratec, deznădăjduit. „M-am speriat" își spuse, și începu să tremure. E din cauza apei, înțelese câteva clipe în urmă, dându-și seama că zace întins în băltoaca din marginea trotuarului. „M-a luat cu frig..."

- Am văzut când l-a lovit trăsnetul, auzi aceeași voce găfâită de bărbat speriat. Nu știu dacă mai trăiește. Mă uitam într-acolo, că era chiar sub semafor, și l-am văzut cum s-a aprins de sus până jos, cum i s-au aprins, în aceeași clipă, umbrela, și pălăria, și hainele. Dacă n-ar fi fost ploaia, ar fi ars ca o torță... Nu știu dacă mai trăiește.

- Și chiar dacă mai trăiește, ce-o să facem cu el? Era o voce depărtată, obosită, și, i se părea, amară.

- Cine știe ce păcate o fi având, să-l trăsnească Dumnezeu chiar în noaptea de Înviere, și chiar în spatele bisericii... Să vedem ce-o spune internul de serviciu, adăugă după o pauză.

I se părea curios că nu simte nimic, că, de fapt, nu-și mai simțea trupul. Știa, din convorbirile celor de lângă el, că fusese transportat. Dar cum îl transportaseră? În brațe, pe o targă, într-un cărucior?

- Nu cred că are vreo șansă, auzi, târziu, o altă voce, tot atât de depărtată. Nu i-a rămas un singur centimetru de piele neatins. Nu înțeleg cum mai trăiește. Normal ar fi fost...

Evident, asta știe toată lumea; dacă ai pierdut mai mult de 50% din epidermă, te asfixiezi... Dar își dădu repede seama că e ridicol, și umilitor, să răspundă, în gând, celor care se agitau în jurul lui. I-ar fi plăcut să nu-i mai audă, așa cum, cu pleoapele strânse, nu-i vedea. Și în aceeași clipă se trezi foarte departe, fericit, așa cum fusese atunci.

- Și apoi, ce s-a mai întâmplat, îl întrebă în glumă zâmbind. Ce altă tragedie?

- N-am spus că e o tragedie dar, într-un anumit fel, asta era: să te pasioneze științele, să nu ai decât o dorință: să-ți dedici viața științei...

- La ce știință faci aluzie, îl întrerupse, la matematică sau la limba chineză?...

- La amândouă și la toate celelalte pe care le descopeream pe rând și mă îndrăgosteam de ele pe măsură ce le descopeream...

Îi puse mâna pe braț, ca să nu se supere că-l întrerupe din nou:

- Matematica, înțeleg, pentru că dacă n-ai vocație, ar fi inutil să mai stăruie. Dar chineza?...

Nu știa de ce izbucnise în râs. Probabil că îl amuzase felul cum pronunțase: *dar chineza?*

- Credeam că ți-am spus. Acum doi ani, toamna, când am fost la Paris, m-am dus la o lecție a lui Chavannes. L-am văzut, după curs, în biroul lui; m-a întrebat de cât timp studiez chineza, și ce alte limbi orientale mai cunosc. Inutil să-ți rezum toată conversația. Am înțeles doar un singur lucru: că dacă nu voi stăpâni în câțiva ani - auzi, *în câțiva ani!* - pe lângă chineză, sanscrita, tibetana și japoneza, nu voi ajunge niciodată un mare orientalist!...

- Bine, dar dumneata trebuia să-i răspunzi că vrei să studiezi *numai* limba chineză...

- Așa i-am spus, dar nu l-am convins. Pentru că, chiar în acest caz, tot trebuia să învăț japoneza și o seamă de limbi și dialecte sud-asiatice... dar nu asta a fost important, ci altceva. Când i-am spus că studiez chineza de cinci luni, s-a îndreptat spre tablă și a scris vreo douăzeci de caractere, apoi mi-a cerut să le pronunț, unul câte unul, și apoi să traduc pasajul. Le-am pronunțat cum m-am priceput, și am tradus ceva, dar nu tot. A zâmbit amabil: „Nu e rău, mi-a spus. Dar dacă după cinci luni... Câte ore pe zi?” „Cel puțin șase ore”, i-am răspuns. „Atunci, limba chineză nu e pentru dumneata. Probabil că nu ai memoria vizuală necesară... Domnul meu, a adăugat cu un zâmbet ambiguu, afectuos și ironic în același timp, domnul meu, ca să stăpânești limba chineză, îți trebuie o memorie de mandarin, o memorie fotografică. Dacă n-o ai, vei fi obligat să faci un efort de trei, patru ori mai mare. Nu cred că merită...”

- Deci, în fond, e vorba de memorie...

- De o *memorie fotografică*, repetă cu gravitate, subliniind cuvintele.

Auzise de mai multe ori ușa deschizându-se și închizându-se, și alte zgomote, și câteva voci străine.

- Să vedem ce-o să spună profesorul. Dacă mă întrebați pe mine, eu vă mărturisesc cinstit...

Același lucru, mereu același lucru! Dar îi plăcea vocea: era, fără îndoială, un medic tânăr, dezghețat, pasionat de meseria lui, generos.

- ...Pielea i-a fost arsă sută la sută, și totuși supraviețuiește de douăsprezece ore, și pe cât ne putem da seama, nu suferă... I-ai făcut vreo injecție?

- Una, azi-dimineață. Mi se părea că geme. Dar poate că gema prin somn...

- Se știe ceva despre el? S-a găsit ceva lângă el?

- Doar mânerul umbrelei, restul fusese carbonizat. Curios, tocmai mânerul, un mâner de lemn... Hainele se făcuseră cenușă; ce nu spălase ploaia, s-a scuturat în mașină...

Știa că așa ar fi trebuit să se întâmple, și totuși, ascultând explicațiile internului, se înșeninase: așadar, cele două plicuri din buzunar se făcuseră și ele cenușă... Fără să vrea, căci nu-și dăduse seama că nu închisese bine ușa după el, auzise: „S-a ramolit rău de tot venerabilul! Asta ne-a mai spus-o de vreo trei, patru ori...” Era adevărat. Îl impresionase informația pe care o citise în *La Fiera Letteraria*: că Papini e aproape orb și nici un chirurg nu îndrăznește să-l opereze. Pentru un cititor lacom și neobosit ca Papini, tragedia era fără pereche. De aceea vorbea întruna despre ea. Dar poate că și Vaian avea dreptate: „încep să mă ramolesc...”

Atunci îi auzi din nou vocea:

- Și ce altă tragedie ți s-a mai întâmplat? Ai renunțat la limba chineză. Și apoi?

- De fapt, n-am renunțat; am continuat să învăț zece, cincisprezece caractere pe zi, dar asta mai mult pentru plăcerea mea și pentru că mă ajuta să înțeleg traducerile textelor pe care le citeam... În fond, eram un diletant...

- Cu atât mai bine, îl întrerupse Laura punându-i

din nou mâna pe braț. Trebuie să existe și câțiva oameni inteligenți și cu destulă imaginație, ca să se bucure de descoperirile pe care le fac marii dumitale erudiți. Foarte bine că te-ai lăsat de chineză... Dar atunci, unde sunt celelalte tragedii la care făceai aluzie?...

O privise lung. Nu era nici pe departe cea mai frumoasă studentă pe care o cunoscuse, dar era *altfel*. Nu înțelegea ce-l atrage, de ce-o caută mereu, intrând în sălile de cursuri, pe unde nu mai călcase de trei, patru ani, de când își luase licența. Știa că o găsește întotdeauna la cursul lui Titu Maiorescu. Acolo o întâlnise cu un ceas mai înainte și, ca de obicei, întovărășind-o spre casă, se opriseră pe o bancă, lângă lac, în Cișmigiu.

- Care sunt celelalte tragedii? repetase, susținându-i calm, zâmbind, privirile.

- Ți-am spus că, încă din liceu, îmi plăceau matematicile și muzica, dar și istoria, arheologia, filozofia. Aș fi vrut să le învăț pe toate; evident, nu ca un specialist, dar cu rigoare, lucrând direct pe texte, căci am oroare de improvizație și de cultura după ureche...

Îl întrerupse ridicând băiețește brațele în sus:

- Ești cel mai ambițios bărbat pe care l-am cunoscut până acum! Ambițios și apucat! Mai ales apucat!

Le cunoștea bine vocile, și învățase să le deosebească. Erau trei infirmiere de zi și două de noapte.

- Dacă ar avea noroc, s-ar prăpădi zilele astea. Căci așa se spune: cine moare în Săptămâna luminată se duce de-a dreptul în rai.

„Are suflet bun, îi e milă de mine. E mai bună decât toate celelalte, pentru că se gândește la mântuirea sufletului meu... Dar dacă îi vine în minte să scoată acul siringei din venă? Probabil că aș supraviețui până dimineața, când vine internul. Iar dacă nu va observa el, va observa Profesorul. Singurul care e disperat, și umilit, că nu înțelege; singurul care vrea cu orice preț să mă țină în viață, să afle ce s-a întâmplat.” Îl auzise, într-una din

zile - renunțase să se mai întrebe *când* - îl auzise, după ce-i atinsese, cu infinită prudență, pleoapele.

- Ochiul pare intact, dar dacă a orbit sau nu, nu știm. Nu știm, de altfel, nimic altceva...

Mai auzise asta, altă dată: „Nu știm nici măcar dacă e conștient sau nu, spusese atunci Profesorul, dacă aude și dacă *înțelege* ce aude...” Nu era vina lui. De mai multe ori până atunci, îi recunoscuse vocea și-l înțelesese perfect. „Dacă înțelegi ce spun, strigase Profesorul, strânge-mi degetul.” Dar nu-i simțise degetul. Ar fi vrut să-l strângă, dar nu știa cum. De data aceasta adăugase: „Dacă izbutim să-l păstrăm în viață încă cinci zile...”

În cinci zile, aflase unul dintre asistenți, va veni de la Paris, în drum spre Atena, profesorul Gilbert Bernard, cel mai mare specialist...

- ...Mai ales ambițios, repetă Laura. Vrei să fi ceea ce sunt atâția alții: filolog, orientalist, arheolog, istoric, mai știu eu ce altceva. Adică, vrei să trăiești o viață străină, viața altora, în loc să fii dumneata, Dominic Matei, și să cultivi exclusiv geniul dumitale...

- Geniul meu? exclamase cu o prefăcută timiditate ca să-și ascundă bucuria. Asta presupune că aș avea geniu...

- Într-un anumit sens, desigur că-l ai. Nu semeni cu nimeni din toți cei pe care i-am cunoscut până acum. Trăiești și înțelegi viața altfel decât noi...

- Dar până acum, la douăzeci și șase de ani, n-am făcut nimic. Doar că mi-am luat toate examenele cu bile albe. N-am descoperit nimic, nici măcar o interpretare originală a cântului XI din *Purgatorio*, pe care l-am tradus și comentat...

I se păruse că Laura îl privea trist, oarecum dezamăgită.

- De ce-ar fi trebuit să descoperi ceva? Geniul dumitale ar fi trebuit să se împlinească în viața pe care o trăiești, nu în analize, descoperiri și interpretări originale. Modelul dumitale ar trebui să fie Socrate, sau Goethe; dar

imaginează-ți un Goethe *fără opera scrisă!*

- Nu prea înțeleg, spuse emoționat.

- Înțelegeți toți? îi întrebă Profesorul.

- Eu nu prea înțeleg, mai ales dacă se vorbește prea repede...

El înțelegea foarte bine. Franceza pe care o vorbea Profesorul era impecabilă; fără îndoială că-și luase doctoratul la Paris. Parcă vorbea mai precis și mai elegant decât marele specialist. Bernard era, probabil, de origine străină. Dar ghicea din frazele lui lente, șovăitoare, că - așa cum spunea Vaian despre ultimul lor director, de câte ori trebuia luată, urgent, o decizie gravă - nu îndrăznește nimeni să se pronunțe.

- Când v-ați convins că este conștient?

- De-abia alaltăieri, vorbi Profesorul. Încercasem de mai multe ori înainte, dar fără rezultat.

-Și sunteți *sigur* că v-a strâns degetul? Ați *simțit* că vi-l strânge ca răspuns la întrebarea dumneavoastră? Nu cumva era un gest reflex, fără intenționalitate și deci fără semnificație?

- Am repetat experiența de mai multe ori. Dacă voiți, încercați și dumneavoastră, ca să vă convingeți...

Simți, ca de atâtea ori în ultimul timp, degetul care se introduce ușor, cu o exagerată precauție, sub degetele lui adunate în pumn. Apoi auzi vocea Profesorului:

- Dacă înțelegeți ce spun, strânge degetul!

Îl strânse, probabil, cu multă putere, pentru că doctorul Bernard și-l retrase repede, surprins. Dar câteva clipe în urmă, după ce șopti: *Traduisez, s'il vous plait*, îl introduse din nou și rosti, pronunțând limpede și rar cuvintele: *Celui qui vous parle est un médecin français. Accepteriez-vous qu'il vous pose quelques questions?* Înainte ca Profesorul să termine de tradus, strânse degetul cu aceeași putere. De astă dată nu și-l retrase, ci întrebă: *Vous comprenez le français?* Repetă strânsoarea, dar cu mai puțină convingere. După ce șovăi câteva clipe, doctorul Bernard întrebă: *Voulez-vous qu'on vous*

abandonne à votre sort? Aproape cu voluptate își păstră mâna întreagă inertă, ca de ghips. „*Vous préférez qu'on s'occupe de vous?*” Îl strânse cu putere. „*Voulez-vous qu'on vous donne du chloroforme?*” Își imobiliză din nou mâna și și-o păstră așa, fără nici cea mai mică tresărire, ascultând ultimele întrebări: „*Etes-vous Jesus-Christ? Voulez-vous jouer du piano? Ce matin, avez-vous bu du champagne?*”

Acea noapte, toți cu paharele de șampanie în mână, înconjurându-i și strigându-le cu o tristă, *mediocră* lipsă de pudoare care îi surprinse pe amândoi: „Până la Veneția să nu mai beți șampanie, că vi se face rău!” „Mi-e teamă că ei au băut mai multă șampanie decât ar fi trebuit”, spuse Laura după ce pornise trenul.

Atunci auzi vocea profesorului.

- Să mai încercăm o dată. Poate că n-a înțeles bine întrebarea dumneavoastră. Am să-l întreb în românește. Și continuă, ridicând glasul: Vrem să-ți aflăm vârsta. Pentru fiecare zece ani, îmi strângi o dată degetul.

Strânse, din ce în ce mai puternic, de șase ori, apoi, fără să înțeleagă de ce, se opri.

- Șaizeci de ani? se miră Profesorul. I-aș fi dat mai puțin...

- În această stare larvară, auzi glasul lui Bernard, e greu de precizat. Întrebați-l dacă e obosit, dacă putem continua...

Au continuat dialogul încă o jumătate de ceas, aflând astfel că nu locuiește în București, că nu are decât o singură rudă, depărtată, pe care nu ține s-o informeze de accident, că acceptă orice test, oricât ar fi de riscant, ca să se verifice dacă nervul optic a fost sau nu atins. Spre norocul lui, n-au mai pus alte întrebări, căci probabil nu le-ar fi ascultat. Orbirea care-l amenința pe Papini fusese primul semnal. Își spusese, în săptămâna aceea, că poate nu e vorba de inevitabila decrepitudine a bătrâneții, că dacă a tot repetat povestea lui Papini (Papini, pe care nici un chirurg nu îndrăznește să-l opereze...), a făcut-o

pentru că îl preocupa tragedia unuia din scriitorii lui favoriți. Dar curând și-a dat seama că încerca să se păcălească singur. Cu un an mai înainte, doctorul Neculache recunoscuse că, deocamdată, arterioscleroza e incurabilă. Nu-i spusese că-l amenința și pe el arterioscleroza, dar adăugase:

- La o anumită vârstă, te poți aștepta la orice. Și eu îmi pierd memoria, continuase, zâmbind trist. De la o vreme, nu mai pot memoriza versurile poezilor mai tineri, pe care îi descopăr și care-mi plac.

- Nici eu, îl întrerupse. Știam pe dinafară aproape tot *Paradiso*, și acum... Iar din scriitorii tineri, după ce-i citesc, nu rețin aproape nimic...

Și totuși... În ultimul timp, așa cum zăcea în pat cu ochii închiși, își amintise fără dificultate multe cărți citite de curând, și recitase în gând poeme de Ungaretti, de Ion Barbu și Dan Botta, texte pe care nici nu știuse că le învățase vreodată pe dinafară... Cât despre *Paradiso*, de multe zile și nopți adormea recitându-și terținele lui favorite. Fu cuprins deodată de o spaimă neînțeleasă, căci izvora parcă din chiar bucuria descoperirii pe care o făcuse. „Să nu mă mai gândesc! își ordonă. Să mă gândesc la altceva!...” Și, totuși, de atâta timp, nu face altceva decât să recite poeme și să-și repovestească cărțile pe care le-a citit. „Am fost un nătărău! M-am speriat degeaba...” Deși, o dată plecase de acasă și, ajuns în stradă, înțelese că nu-și mai amintea unde voia să se ducă... „Dar poate a fost doar un accident. Poate eram obosit, deși n-aveam nici un motiv să fiu obosit...”

- În fond, marele specialist nu ne-a lămurit prea mult, auzi glasul unuia din interni.

- Spunea însă că se mai cunosc câteva cazuri. Bunăoară, acel pastor elvețian, ars de fulger aproape 100% și care a mai trăit totuși mulți ani. E drept, rămăsese mut. Ca și omul nostru, probabil, adăugă coborând glasul.

- Nu mai vorbi, că poate te aude, șopti cineva pe care

nu izbuti să-l identifice.

- Asta voiam și eu, să mă audă. Să vedem cum va reacționa. Poate că totuși n-a rămas mut...

Fără să vrea, fără să știe ce face, își descleștă încet gura. În acea clipă auzi trosnituri neobișnuit de puternice în urechi, ca și cum în dreapta și în stânga lui s-ar fi prăvălit, peste stânci, nenumărate vagoane încărcate cu fierărie veche. Dar, deși îl asurzea ecoul exploziilor prelungindu-se la nesfârșit, continuă să-și deschidă gura. Și deodată se auzi rostind: *Nu!* și repetă cuvântul de mai multe ori. Apoi, după o scurtă pauză, adăugă: *Nu mut.* Știa că voise să spună: „Nu sunt mut”, dar nu izbutise să pronunțe cuvântul „sunt”. După zgomotele din odaie, și ușa care se deschise și se închise repede, înțelese că acele două cuvinte provocaseră senzație. Își ținea gura larg deschisă, dar nu mai îndrăznea să-și miște limba. Când doctorul Gavrilă, favoritul lui, cel despre care fusese sigur de la început că are vocație de medic, se apropie de pat, repetă din nou cuvintele, și atunci înțelese de ce le pronunță cu atâta greutate: cu fiecare mișcare a limbii simțea cum se clatină câțiva dinți, parcă ar fi stat să cadă.

- Asta era, șopti Gavrilă. Dinții. Și chiar măselele, adăugă cu un aer preocupat. Chemați la telefon pe doctorul Filip: să vină de urgență cineva - idealul ar fi să vină chiar dânsul - dar să vină pregătit cu tot ce trebuie...

Îl auzi din nou, mai târziu, de departe:

... De-abia se țin. Dacă ar fi înghițit cu mai multă putere, ar fi riscat să se înece cu vreo măsea... Anunțați pe Profesor.

Simți penseta apucând un dinte din față și scoțându-l fără efort. Începu să numere; în câteva minute, cu aceeași ușurință, doctorul Filip îi extrase nouă dinți și cinci măsele.

- Nu prea înțeleg ce s-a întâmplat. Rădăcinile sunt sănătoase. E ca și cum ar fi împinse de mai multe măsele de minte. Dar asta e imposibil. Va trebui să-i facem o

radiografie...

Profesorul se apropie de pat și-i puse două degete pe mâna dreaptă.

- Încearcă să rostești ceva, orice cuvânt, orice sunet.

Încercă, mișcându-și limba, de data aceasta fără teamă, dar nu izbuti să spună ce-ar fi vrut. În cele din urmă, resemnat, începu să pronunțe, la întâmplare, cuvinte scurte: ac, cuc, bou, om, pană, bale...

A treia noapte avu un vis pe care și-l reaminti întreg. Se reîntorsese pe neașteptate în Piatra Neamț și se îndrepta spre liceu. Dar cu cât se apropia, cu atât creștea numărul trecătorilor. Recunoscuse, în jurul lui, pe trotuar, mulți din foștii lui elevi, așa cum îi văzuse când se despărțise de ei, cu 10, 20 sau 25 de ani mai înainte. Apucă pe unul de braț: „Dar unde vă îmbulziți toți, Teodorescule?” îl întrebă. Băiatul îl privi lung, zâmbind incurcat; nu-l recunoscuse. „Ne ducem la liceu. Azi se sărbătorește centenarul profesorului Dominic Matei.”

„Nu-mi prea place visul, își repetă de mai multe ori. Nu înțeleg de ce, dar nu-mi place...” Așteptă să plece infirmiera și, cu emoție și mare grijă, așa cum făcea de câteva zile, începu să întredeschidă pleoapele. Se trezise într-o noapte privind o pată luminoasă, albăstruie, fără să-și dea seama că deschisese ochii și fără să înțeleagă ce privește. Simți cum i se zbate, speriată, inima, și închise repede ochii. Dar în noaptea următoare se trezi din nou, privind cu ochii deschiși aceeași pată luminoasă și, neștiind ce să facă, începu să numere în gând. Când ajunsese la 72, înțelese brusc, că lumina vine de la veieuza din fundul camerei. Izbuti să-și stăpânească bucuria privind, fără grabă, perete după perete, încăperea în care se afla, unde fusese transportat în preziua vizitei doctorului Bernard. De atunci, de câte ori rămânea singur, mai ales nopțile, deschidea ochii, își mișca ușor capul, apoi umerii, și începea să cerceteze formele și culorile, umbrele și penumbrele din jurul lui. Nu și-ar fi putut închipui că o asemenea beatitudine fusese de

totdeauna la îndemâna lui; doar să privească, foarte atent și pe îndelete obiectele de lângă el.

- De ce nu ne-ați arătat și nouă că *puteți* deschide ochii? auzi glasul unuia dintre interni, și în clipa următoare îl văzu: era aproape așa cum îl reconstituise după inflexiunile vocii: înalt, brun, uscățiv, cu un început de chelie.

Așadar, bănuise ceva, și-l pândea mai de mult, să-l surprindă.

- Nu știu nici eu, răspunse pronunțând doar parțial cuvintele. Poate voiam să mă conving întâi pe mine că nu mi-am pierdut vederea...

Internul îl privea zâmbind absent.

- Dumneata ești un om curios. Când te-a întrebat Profesorul câți ani ai, ai răspuns: șazeci...

- Am mai mult...

- Greu de crezut. Ai auzit, probabil, ce vorbeau infirmierele...

Cu un gest supus, de școlar pocăit, înclină din cap. Le auzise: „Cât zicea că are, șazeci de ani? Țsta își ascunde vârsta. L-ai văzut și dumneata, adineaori, când l-am spălat; ăsta e bărbat tânăr, în floarea vârstei, ăsta n-a împlinit patruzeci de ani...”

- Nu vreau să crezi că te-am spionat ca să te reclam direcției. Dar trebuie să informez pe profesor. Și el va decide...

Altă dată s-ar fi supărat sau i-ar fi fost frică, dar acum se trezi recitind, la început în gând, apoi mișcându-și încet buzele, una din poeziile lui favorite, *La morte meditata* de Ungaretti:

Sei la donna chepassa

Come una foglia

E lasci agii alberi unfuoco d'autunno...

Își amintea că atunci când citise pentru întâia oară poezia, erau de mult despărțiți: de aproape 25 de ani. Și, totuși, citind-o, la ea se gândise. Nu știa dacă era aceeași dragoste de la început, dacă o mai iubea așa cum îi

mărturisise în dimineața de 12 octombrie 1904, după ce-au ieșit de la tribunal și s-au îndreptat spre Cișmigiu. La despărțire, sărutându-i mâna, adăugase: „Îți urez... în sfârșit, știi ce vreau să spun... Dar aș vrea să mai știi ceva: că am să te iubesc până la sfârșitul vieții...” Nu era sigur că o mai iubește, dar la ea se gândise citind:

Sei la donna che passa...

- Te-ai convins deci că ești în afară de orice pericol. Așa îl întâmpină Profesorul în dimineața următoare, îndreptându-se zâmbitor spre el. Era mai impresionant decât și-l închipuise. Nu era prea înalt, și totuși felul cum ținea capul sus, își păstra corpul - drept, de parcă ar fi fost la paradă -, îi dădea un aer marțial care intimida. Dacă n-ar fi avut părul aproape în întregime alb, ar fi părut sever. Chiar când zâmbea rămânea grav, distant.

- Și de-abia acum începi să devii un „caz interesant”, adăugă așezându-se pe scaunul din fața patului. Cred că înțelegi de ce. Până în clipa de față n-a găsit nimeni vreo explicație plauzibilă, nici aici, nici în străinătate. Așa cum a căzut trăsnetul, ar fi trebuit să fii ucis pe loc, sau să mori asfixiat în zece, cincisprezece minute, sau, în cel mai bun caz, să rămâi paralizat, mut sau orb... Enigmele care ne confruntă în cazul dumitale se înmulțesc pe zi ce trece. Nu știm încă datorită cărui reflex n-ai putut deschide gura douăzeci și trei de zile și a trebuit să fii alimentat artificial. Este probabil că ai reușit s-o deschizi când a trebuit să elimini dinții și măselele pe care gingiile nu le mai puteau reține. Ne-am gândit să-ți facem o proteză ca să poți mânca și, mai ales, ca să poți vorbi normal. Dar deocamdată nu putem face nimic, radiografiile arată că, în scurt timp, se pregătește să apară o nouă garnitură de dinți.

- Imposibil! exclamă uluit, stâlcind cuvântul.

- Așa spun toți doctorii și toți dentiștii, că e pur și simplu imposibil. Și, totuși, radiografiile sunt cât se poate de clare... De aceea, ca să închei, de-abia acum cazul dumitale devine extrem de interesant: nu mai e vorba de

un caz de „mort în viață”, ci de cu totul altceva; ce, exact, încă nu știm...

„Să fiu prudent, să nu fac vreo greșeală și să mă dau de gol... Azi, mâine vor întreba de nume, de adresă, de meserie. În fond, de ce mi-ar fi teamă? N-am făcut nimic. Nu știe nimeni nici de plicul alb, nici de plicul albastru...” Și, totuși, fără să înțeleagă de ce, voia cu orice preț să-și păstreze anonimatul, așa cum fusese la început, când îi strigau: „Mă auzi sau nu? Dacă înțelegi ce spun, strânge-mi degetul...” Din fericire, acum, fără dinți, vorbea cu greutate. Îi va fi ușor să se prefacă, să stâlcească și acele puține cuvinte pe care izbutea să le rostească. Dar dacă îi vor cere să scrie? Își privi, parcă pentru întâia dată cu atenție, brațul și mâna dreaptă. Pielea era netedă, bine întinsă, proaspătă, și începea să-și recapete culoarea de altădată. Își pipăi încet, prudent, brațul până la cot, apoi mângâie cu două degete bicepsul. Ce curios! Poate imobilitatea aproape absolută, de aproape patru săptămâni, și lichidele acelea nutritive pe care i le injectaseră direct în vene... „Ăsta e bărbat tânăr, în floarea vârstei!” spusese infirmiera. Iar cu o zi mai înainte auzise ușa deschizându-se cu precauție, pași apropiindu-se de pat, internul șoptind: „Doarme, să nu-l treziți”, apoi o voce străină, răgușită: „Nu poate fi el... Va trebui totuși să-l vedem și fără barbă... Dar individul pe care-l căutăm noi e student, n-a trecut de douăzeci și doi de ani, și ăsta de aici arată mai în vârstă, se apropie de patruzeci...”

Atunci își aminti din nou de furtună.

- Ce e mai curios, spusese unul din interni, e că n-a plouat decât acolo pe unde a trecut el; de la Gara de Nord până aproape de bulevardul Elisabeta. A fost o aversă ca în miezul verii, care a durat destul ca să inunde bulevardul, dar la câteva sute de metri, nici o picătură.

- E adevărat, adăugase cineva, am trecut pe-acolo când ne-am întors de la biserică, și apa de pe bulevard încă nu se scursese...

- Unii spun că a fost o încercare de atentat, pentru

că s-ar fi găsit nu știu câte încărcături de dinamită, dar i-a surprins ploaia torențială și în ultimul moment au trebuit să renunțe.

- Asta poate fi și o invenție a Siguranței, ca să justifice arestările printre studenți...

Apoi tăcuseră toți, brusc.

„Trebuie să fiu cu băgare de seamă, își repetă. Nu cumva să mă confunde cu unul din legionarii ascunși, pe care-i caută Siguranța. Și atunci va trebui să le spun cine sunt. O să mă trimeată la Piatra, ca să verifice. Și atunci...” Dar, ca de obicei, izbutea să se smulgă gândului care-l irita. Se trezi recitându-și cântul XI din *Purgatorio*, apoi încercă să-și amintească din *Eneida: Agnosco veteris vestigia flammae...*

- Cu dumneata, cucoane Dominic, n-o scoate nimeni la capăt: treci de la o carte la alta, de la o limbă la alta, de la o știință la alta. Poate că de aceea v-ați despărțit, adăugă cu un zâmbet trist.

Atunci nu se supăraseră. Îi plăcea Nicodim, era un moldovean bun, cinstit și molcom.

- Nu, domnule Nicodim, manualul de limbă japoneză n-are nici o legătură cu despărțirea noastră...

- Dar de ce manualul de japoneză? îl întrebă surprins Nicodim.

- Credeam că la asta te refereai, la zvonul care circulă prin târg...

- Adică?...

- Adică, se spune că, întorcându-mă acasă cu un manual de limba japoneză și văzându-mă că deschid imediat caietul și încep să învăț, Laura mi-ar fi spus... În sfârșit, mi-ar fi spus că prea mă apuc de multe lucruri și nu duc nimic la capăt și că din cauza asta ne-am fi despărțit...

- Nu, eu n-am auzit asta. Am auzit pe unul și pe altul că duduia Laura se cam plictisise de aventurile dumitale galante, că, mai ales, vara trecută, la București, dădeai mereu târcoale unei franțuște, spunând că o

cunoșteai de la Sorbona...

- Nu! îl întrerupse obosit, ridicând din umeri. Asta a fost cu totul altceva. E adevărat că Laura bănuia ceva, pentru că aflate de o altă încurcătură, mai veche, dar ea e o femeie inteligentă, știe că de iubit n-o iubesc decât pe ea, că celelalte, în sfârșit... Dar trebuie să-ți mai spun că am rămas foarte buni prieteni.

Dar nu i-a spus mai mult. Nu spusese nimănui, nici lui Dădu Rareș, prietenul lui cel mai bun, care murise de tuberculoză 12 ani mai târziu. Deși, poate, Dădu a fost singurul care a ghicit adevărul. Poate că chiar Laura i-o fi mărturisit ceva, căci se înțelegeau foarte bine amândoi.

- Te ascult, spuse Profesorul cu o ușoară iritare în glas. Te ascult și nu înțeleg. De câteva zile, nici un progres. Mi se pare chiar că săptămâna trecută reușeai să pronunți anumite cuvinte pe care astăzi... Trebuie să colaborezi și dumneata. Să nu-ți fie teamă de gazetari. Ordinele sunt stricte: nu te va intervieva nimeni. Evident, cazul dumitale era prea extraordinar ca să nu se afle în oraș. Au apărut știri și articole în diverse gazete, majoritatea absurde, ridicole. Dar, ca să revin, trebuie să colaborezi și dumneata, trebuie să știm mai mult și mai multe: de unde ești, cine ești, ce profesie ai, și celelalte.

Clătină cuminte din cap și repetă de mai multe ori: „Bine! bine!” „Se îngroașă gluma; trebuie să fiu cu ochii în patru.” Noroc că în dimineața următoare simți, trecându-și limba peste gingii, colțul primului canin. Cu o exagerată inocență i-l arătă infirmierei, apoi internilor, prefăcându-se că îi este imposibil să mai pronunțe ceva. Dar dinții apăreau repede, unul după altul. Până la sfârșitul săptămânii răsăriseră toți. În fiecare dimineață venea un dentist și-l examina, lua note pentru articolul pe care-l pregătea. Câteva zile a suferit de gingivită, și chiar dacă ar fi voit, n-ar fi putut vorbi prea bine. Au fost zilele cele mai senine, căci se simțea din nou apărat, la adăpost de surprize. Simțea, de asemenea, o energie și o încredere pe care nu le mai cunoscuse din timpul

războiului când, la Piatra Neamț, organizase o „mișcare de Renaștere culturală” (așa o denumiseră ziarele locale) fără egal în restul Moldovei. Vorbise de ea, lăudând-o, chiar Nicolae Iorga în conferința pe care o ținuse la liceu. Petrecuse o parte din după-amiază la el acasă și nu-și ascunsese surpriza descoperind acele multe mii de volume de orientalistică, filologie clasică, istorie veche, arheologie.

- De ce nu scrii, *colega*? îl întrebase de mai multe ori.

- Lucrez, domnule Profesor, mă trudesesc de vreo zece ani să închei o lucrare...

Atunci îl întrerupse Davidoglu, cu inevitabila lui glumă:

- Dar întrebați-l, domnule Profesor, ce fel de lucrare?

De omni re scibili!...

Era una din vechile lor glume, pe care le repetau de câte ori îl vedeau intrând în cancelarie cu un maldăr de cărți noi, sosite chiar în dimineața aceea de la Paris, de la Leipzig sau de la Oxford.

- Când ai de gând să te oprești, cucoane Dominic? îl întrebau.

- Cum să mă opresc, când n-am ajuns nici la jumătatea drumului?... De fapt, știa că cheltuindu-și, înainte de război, puțina avere ce-i rămăsese pe cărți scumpe și în călătorii de studii, era obligat să rămână profesor aici, la liceu că, deci, o bună parte din timp o pierdea cu lecțiile. Și de mult nu-l mai interesau latina și italiana; ar fi vrut să predea, dacă s-ar fi putut, istoria civilizației sau filozofia.

- Așa cum vrei dumneata să le faci pe toate, nici zece vieți nu-ți vor fi de-ajuns...

O dată răspunsese, aproape cu convingere:

- Suntem siguri măcar de un lucru, că pentru filozofie nu ai nevoie de zece vieți...

- *Habe nun ach! Philosophie... durchaus studiert!* citase solemn profesorul de germană. Cunoști restul, adăugase.

Din indiscrețiile asistenților, înțelese de ce e nervos Profesorul: Bernard îi cerea mereu informații mai ample și mai precise. *En somme, qui est ce Monsieur?* întrebare într-o scrisoare. (Dar asta nu e sigur, observase cineva. Asta o spune doctorul Gavrilă, dar nici el n-a văzut scrisoarea.) Evident, Bernard aflase de mult că necunoscutul pe care-l examinase la începutul lui aprilie nu-și pierduse vederea și că începuse să vorbească. Era acum mai curios ca oricând. Îl interesau nu numai etapele restabilirii fizice, ci și cât mai multe amănunte despre capacitățile mentale. Faptul că înțelegea limba franceză îl îndemna să creadă că avea oarecare cultură. Voia să afle ce s-a păstrat și ce s-a pierdut. Sugerase o serie de teste: vocabular, sintaxă, asociații verbale.

- Dar când ai s-o termini, domnule?

- Mai am de scris partea întâi; celelalte părți - Antichitatea, Evul Mediu și Epoca modernă - sunt scrise aproape în întregime. Dar partea întâi, înțelegi, originile - originea limbajului, a societății, a familiei, a tuturor celorlalte instituții... Astea cer ani și ani de cercetări. Și cu bibliotecile noastre de provincie... Pe vremuri, cumpăram pe cât puteam, dar acum, cu sărăcia...

De fapt, cu cât trecea timpul, cu atât înțelegea mai limpede că nu va ajunge să-și termine singura lui carte, opera vieții lui. Se trezise într-o dimineață cu un gust de cenușă în gură. Se apropia de 60 de ani și nu încheiase nimic din tot ce începuse. Iar „discipolii” lui, cum îi plăcea să-și numească unii din colegii lui foarte tineri, copleșiți de admirație, care se adunau cel puțin o seară pe săptămână la bibliotecă să-l asculte vorbindu-le de imensele probleme pe care trebuia să le rezolve, discipolii se risipeau o dată cu trecerea anilor, mutați în alte orașe. Nu rămăsese nici unul căruia i-ar fi putut încredința măcar manuscritele și materialele adunate.

De când auzise că la cafenea i se spune Venerabilul sau Papa Dominic, își dădu seama că prestigiul pe care îl dobândise în timpul războiului când Nicolae Iorga îl

lăudase la începutul conferinței, și, de la Iași, trimitea din timp în timp câte un student să-i ceară cărți, prestigiul acesta începea să pălească. Pe nesimțite, se trezi că în cancelarie sau la cafeneaua Select nu mai era centrul atenției generale, că nu mai scăpăra, ca pe vremuri. Iar de curând, de când îl auzise pe Vaian: „S-a ramolit rău de tot Venerabilul!” aproape că nu mai îndrăznea să le vorbească despre cărțile noi pe care le citea, de articolele din *N.R.F.*, *Criterion* sau *La Fiera Letteraria*.

Și apoi au urmat, una după alta, ceea ce numea, în limbajul lui secret, „crizele de conștiință”.

- Dar ce cauți pe aici, domnu Matei?

- Mă plimbam. M-a apucat iar migrena, și ieșisem să mă plimb...

- Dar așa, în pijama, în preajma Crăciunului? Să nu răcești!..."

A doua zi se aflase în tot orașul. Probabil că-l așteptau la cafenea să-l descoase, dar în ziua aceea nu s-a dus, nici în ziua următoare.

- Cu prima ocazie! a exclamat într-o după-amiază, în fața cafenelei Select, râzând. Cu prima ocazie!...

- Ce-o să fie cu prima ocazie? L-a iscodit Vaian. Într-adevăr ce-are să fie? Îl privea încruntat, încercând să-și aducă aminte. În cele din urmă ridică din umeri și plecă spre casă. De-abia când puse mâna pe clanță își aminti: cu prima ocazie va deschide plicul albastru. „Dar nu aici, unde mă cunoaște toată lumea. Departe, în alt oraș. La București bunăoară.”

Într-o dimineață ceru infirmierei o foaie de hârtie, un creion și un plic. Scrise câteva rânduri, lipi plicul și-l adresă Profesorului. Apoi începu să aștepte, simțind cum i se accelerează bătăile inimii. De când nu mai cunoscuse o emoție asemănătoare? Poate din dimineața când aflase că România declarase mobilizarea generală. Sau, și mai înainte, cu 12 ani mai înainte, când, de cum intrase în salon, înțelese că-l aștepta Laura și că voia să-i vorbească. I se păruse, atunci, că avea ochii umezi.

- Trebuie să-ți spun, încep silindu-se să zâmbească. E prea important pentru noi amândoi și nu mai pot ascunde... Trebuie să-ți mărturisesc. Am simțit asta mai demult, dar de câțva timp mă obsedează. Simt că nu mai ești *al meu*... Te rog, nu mă întrerupe. Nu e ce te gândești tu... Simt că nu ești al meu, că nu ești *aici*, lângă mine, că ești în altă lume - nu mă gândesc la cercetările tale, care, orice ai crede tu, mă interesează - dar simt că ești într-o lume străină, în care nu te pot întovărași. Și pentru mine, și pentru tine, cred că ar fi mai înțelept să ne despărțim. Suntem amândoi tineri, iubim amândoi viața... Ai să vezi mai târziu...

- Bine, spuse Profesorul după ce împături cu grijă hârtia și o introduse în agendă. Am să mă întorc mai târziu.

Reveni după un ceas. Încuie ușa, să nu fie deranjat, și se așază pe scaunul din fața patului.

- Te ascult. Nu trebuie să faci un prea mare efort. Cuvintele pe care nu le poți pronunța, le poți scrie, adăugă întinzându-i un bloc de hârtie.

- Veți înțelege de ce a trebuit să recurg la această stratagemă, încep emoționat. Vreau să evit publicitatea. Adevărul este acesta: mă numesc Dominic Matei, la 8 ianuarie am împlinit șaptezeci de ani, am fost profesor de latină și italiană la liceul Alexandru Ioan Cuza din Piatra Neamț, unde locuiesc și acum. Locuiesc pe strada Episcopiei, numărul 18. Este casa mea și cuprinde o bibliotecă de aproape opt mii de volume, pe care am lăsat-o prin testament liceului...

- Extraordinar exclamă Profesorul după ce răsuflă adânc și-l privi din nou, oarecum speriat.

- Cred că nu vă este greu să controlați. Dar, vă implor, multă, multă discreție. Mă cunoaște tot orașul. Dacă voiți probe suplimentare, vă pot face planul casei, vă pot spune ce cărți se găsesc pe birou, și orice alt detaliu îmi veți cere. Dar, cel puțin deocamdată, nu trebuie să se afle ce mi s-a întâmplat. Așa cum ați spus și

dumneavoastră, e destul de senzațional că am rămas teafăr. Dacă se află că am întinerit, nu voi mai avea liniște... Vă spun toate acestea pentru că agenții de la Siguranță, care au mai fost pe aici, nu vor crede niciodată că am trecut de șaptezeci de ani. Deci, nu vor crede că sunt cine sunt, și voi fi anchetat, și câte nu se pot întâmpla când ești anchetat... Vă rog, dacă socotiți că merită să fie studiat cazul meu, vreau să spun că merită să fie studiat în continuare, aici, la spital, vă rog găsiți-mi o identitate fictivă. Bineînțeles, va fi provizorie, și dacă, mai târziu, nu veți fi satisfăcut de conduita mea, puteți oricând revela adevărul...

- Nu e vorba de asta, îl întrerupsese Profesorul. Deocamdată, important este un singur lucru: să ai o situație în regulă. Asta, sper, nu va fi greu de obținut. Dar ce vârstă îți putem da? Când nu vei mai avea barbă, vei părea un tânăr de treizeci, treizeci și unu de ani. Să punem treizeci și doi de ani?... Mai întrebă o dată strada și numărul casei și le însemnă în agendă.

- Care este, evident, închisă, reluă după un răstimp.

- Da și nu. O femeie bătrână, Veta, jupâneasa mea de o viață întreagă, locuiește în două odăițe lipite de bucătărie. Ea păstrează cheile de la celelalte încăperi.

- Probabil că există undeva un album cu fotografii; mai precis, cu fotografiile dumitale din tinerețe...

- Sunt, toate, în sertarul de sus al biroului; sunt trei albume. Cheia de la sertar se află sub cutia de țigări, chiar pe birou... Dar dacă cel pe care îl veți trimite va vorbi cu Veta, se va afla în tot orașul...

- Nu e nici un risc dacă se procedează cu prudență, își introduse gânditor agenda în buzunar și tăcu câteva clipe, continuând să-l privească.

- Recunosc, cazul dumitale mă pasionează, spuse ridicându-se. Nu înțeleg nimic, și nimeni altcineva dintre noi nu înțelege... Probabil exercițiile le faci când rămâi singur, în timpul nopții, adăugă.

Ridică încurcat din umeri.

- Simțeam că-mi amortesc picioarele și atunci am coborât din pat, și aici, pe covor...

- Nu te-a frapat nimic?

- Ba da. M-am pipăit peste tot. Am simțit mușchii, așa cum îi aveam pe vremuri: tari, vânjoși. Nu mă așteptam. După atâtea săptămâni de imobilitate aproape absolută, ar fi trebuit să fie, cum să spun? un fel de...

- Da, așa ar fi trebuit, îl întrerupsese Profesorul.

Se îndreptase spre ușă, dar se opri, și se întoarse, căutându-i privirile.

- Nu mi-ai dat adresa de aici, din București. Simți că roșește, dar, cu efort, izbuti să zâmbească.

- Nu am adresă, pentru că de-abia sosisem. Venisem cu trenul, de la Piatra Neamț. Am ajuns aproape de miezul nopții. Era în noaptea de înviere.

Profesorul îl privi lung, neîncrezător.

- Dar te duceai, în orice caz, undeva... Și acolo, pe trotuar, lângă dumneata, nu s-a găsit nici o valiză...

- Nu aveam valiză. Nu aveam nimic cu mine, afară de un plic albastru. Venisem cu gândul să mă sinucid. Mi se părea că sunt condamnat: arterioscleroză. Îmi pierdeam memoria...

- Veniseși aici ca să te sinucizi? repetă Profesorul.

- Da. Mi se părea că nu aveam altă soluție. Singura soluție era plicul albastru. Păstram acolo, de mult, câteva miligrame de stricnină...

II

Știa că visează și-și trecea mereu palma pe obrazul proaspăt bărbierit, dar nu izbutea să se trezească. De-abia după ce mașina ajunsese la capătul bulevardului, recunoscuseră cartierul; îl recunoscuseră mai ales după mirosul teilor în floare. Ne îndreptăm spre Șosea, înțelese. Nu mai trecuse pe aici de câțiva ani și privea emoționat casele vechi, care-i aminteau de anii studenției. Apoi îl

întâmpină o alee străjuită de arbori înalți; în clipa următoare poarta se deschise și mașina, înaintând încet pe pietriș, se opri în fața scării de piatră vânăată. „De ce nu coborâți?” auzi un glas necunoscut. Privi cu mirare în jurul lui; nu era nimeni. I se păru că sus, în capul scării, se deschisese ușa. Era deci așteptat. „Ar trebui să cobor”, își spuse.

Trezindu-se, îl orbi lumina puternică de-afară și privi surprins ceasul. Nu era încă 6. Probabil că au uitat să tragă transperantele. Târziu auzi deschizându-se ușa.

- V-am adus hainele, spuse infirmiera apropiindu-se zâmbind de pat, cu brațele încărcate.

Era Anetta, încă destul de tânără și cea mai îndrăzneată. (Cu câteva zile mai înainte îi spusese, privindu-l adânc în ochi: „Când o să ieșiți de aici, poate mă luați într-o seară la cinematograf...”) îl ajută să se îmbrace, deși n-ar fi avut nevoie de ajutor. Ghicea, din privirile ei dezamăgite, că vestonul nu cădea prea bine „e prea strâmt în umeri”, spuse, și cravata, albastră cu mici triunghiuri cenușii, nu se asorta cu cămașa în dungi. Curând intră internul de serviciu. Începu să-l examineze, încruntat, cu atenție.

- Se vede de la distanță că nu sunt hainele dumitale. Ai putea deveni suspect. Va trebui să-ți căutăm altceva. Doctorul Gavrilă spunea că are câteva costume de cea mai bună calitate; i-au rămas de la un unchi de-al lui.

- I-au rămas moștenire după ce-a murit, preciza Anetta. Și nu e bine să porți haine de la morții altora. De la morții tăi, e altceva; le porți în memoria lor, așa, ca un suvenir...

- N-are nici o importanță, spuse zâmbind. Azi, în orice caz, nu mai e timp. Poate cu altă ocazie, când o să mai trec pe aici...

- Da, interveni internul, dar cu vestonul ăsta atragi atenția și riști să fii urmărit...

- Dacă se pitește bine în fundul mașinii, poate nu se observă...

Două ceasuri în urmă, coborî în curte, întovărășit de doctorul Chirilă, cel care îi era mai puțin simpatic pentru că după ce-l surprinse ascuns în odaie, avea impresia că-l spionează tot timpul. Dând cu ochii de mașină, se opri brusc.

-Am mai văzut mașina asta, șopti. Am văzut-o azi-noapte, în vis... Unii ar spune că e semn rău, că am putea avea un accident, adăugă.

- Eu nu sunt superstițios, rosti rar, sentențios, doctorul Chirilă, deschizând portiera. În orice caz, suntem așteptați...

Când mașina se îndreptă spre bulevard, simți o liniște stranie, întreruptă, în chip neînțeles, de izbucniri aproape violente de bucurie.

- Să deschideți fereastra, spuse, că în curând vom trece pe sub teii în floare. Acum ne apropiem de Șosea, adăugă după câțva timp. Și mai târziu: Să vedeți ce clădire frumoasă, cu arbori înalți și ce alee curată, cu pietriș, și scara de piatră vânăată...

Internul îl privise tot timpul curios, tăcând încurcat. Mașina se opri în dreptul scării.

- De ce nu coborâți? auzi o voce.

- Așteptăm să vină plantonul, să dăm în primire, răspunse șoferul.

În curând se auziră pași grăbiți pe pietriș și din spatele mașinii apărură un bărbat oacheș, cu obrazul ciupit de vărsat și părul tuns militar. Chirilă deschise portiera.

- Dumnealui este persoana despre care ai fost informat. Vezi să nu-l confunzi cu vreun alt pacient. De acum înainte, dumneata ești răspunzător.

- Am înțeles, spuse. Să n-aveți nici o grijă. Am să fiu cu ochii în patru.

- Ce face dumnealui înlăuntru sau în grădină, îl întrerupse Chirilă, nu te privește. Dumneata trebuie să ai grijă de poartă...

Îi plăcea camera: era spațioasă, cu ferestre spre parc

și așa cum îl asigurase Profesorul, avea o masă de lemn și în perete rafturi pentru cărți. Se apropie de fereastra deschisă și respiră adânc. I se păru că pătrunde până la el mirosul de trandafiri sălbatici. Totuși nu izbutea să se bucure. Zâmbea mângâindu-și cu palma stângă obrajii dar i se părea că tot ce i se întâmplă de la o vreme nu-l privește *cu adevărat*, că e vorba de altceva, de *altcineva*.

- Încearcă să descrii cât mai precis și cu cât mai multe detalii ce vrei să spui când spui: *altcineva*, îl întrerupse o dată Profesorul. În ce sens te simți *străin*? Nu te-ai „instalat” încă în noua dumitale situație? E foarte important. Notează tot ce-ți trece prin cap. Dacă n-ai chef de scris sau ai prea multe de spus, utilizează magnetofonul, indicând întotdeauna ziua, ora și locul, și precizând dacă dictezi întins în pat sau plimbându-te prin cameră.

În ultimele zile, la spital, umpluse aproape un caiet întreg. Scria tot felul de lucruri: cărțile pe care și le amintea (și îi plăcea să indice ediția, anul publicației, anul când le citise pentru întâia oară, ca să poată controla această miraculoasă recuperare a memoriei), versuri în toate limbile pe care le învățase, exerciții de algebră, unele vise care i se păreau semnificative. Dar nu mărturisea anumite descoperiri recente. Simțea o neînțeleasă rezistență, de care vorbise o dată Profesorului.

- E foarte important să aflăm semnificația acestei rezistențe, îi spuse. Încearcă cel puțin să faci aluzie, să știm dacă ceea ce *nu vrei* să spui („nu pot să spun!” îl întrerupse în gând) se referă la anumite întâmplări din trecut, sau e vorba de altceva, în legătură cu noua dumitale condiție, despre care, repet, știm încă foarte puțin...

Se întoarse de la fereastră și, după ce străbătu de câteva ori camera, plimbându-se, ca pe vremuri, în tinerețe, cu mâinile încrucișate la spate, se întinse în pat. Rămăsese cu ochii deschiși, privind tavanul.

- Ți-am adus albumul de familie, îi spuse într-o dimineată. Cel cu fotografiile dumitale din liceu, de la Universitate, din Italia... Nu ești curios să-l vezi? întrebă după o pauză.

- Ca să fiu sincer, nu...

- Dar de ce?...

- Nu-mi dau nici eu seama de ce. Încep să mă simt detașat de trecutul meu. Parcă n-aș mai fi același...

- E curios, spuse Profesorul. Ar trebui să aflăm motivele...

În cele din urmă, resemnat, se hotărâse să-l răsfoiască. Profesorul se așezase alături pe pat, pe scaun, și-l privea intens, nereușind să-și ascundă curiozitatea.

- La ce te gândești? îl întrebă brusc, după câteva minute. Ce fel de amintiri? Ce fel de asociații?

Șovăi, frecându-și obrazul cu palma stângă. („Știu că gestul acesta a ajuns la mine un tic", mărturisise de mai multe ori.)

- Îmi amintesc perfect anul și locul unde au fost luate, fiecare din ele. Aș putea spune că-mi amintesc chiar și *ziua*; parcă aș auzi vocile celor din jur și cuvintele pe care le rosteau, și aș simți în nări mirosul specific al acelui loc și al acelei zile... Uite, bunăoară, aici, unde sunt cu Laura, la Tivoli. Când am dat cu ochii de fotografie, am simțit căldura acelei dimineți și mirosul florilor de leandru, dar am simțit și un miros puternic, greu, de păcură încinsă, și mi-am adus aminte că la vreo zece metri de locul unde am fost fotografiați se găseau două căldări cu păcură.

- E un fel de hypermnezie cu efecte laterale, spuse Profesorul.

- E îngrozitor, continuă. E prea mult, și e inutil.

- Pare inutil pentru că nu știm încă ce să facem cu ea, cu această fantastică recuperare a memoriei... În orice caz, adăugă zâmbind, să-ți dau o veste bună. În câteva zile, vei primi din biblioteca dumitale de la Piatra Neamț cărțile pe care le-ai notat în prima listă, adică toate

gramaticile și dicționarele de care ai spus că ai nevoie. Bernard e entuziasmat; mi-a spus că nu puteam găsi un test mai nimerit. L-a interesat îndeosebi faptul că ai început să studiezi limba chineză în tinerețe, apoi ai neglijat-o vreo zece, doisprezece ani, înainte și în timpul războiului, ai încercat din nou s-o înveți, și apoi, pe neașteptate, ai renunțat pentru totdeauna. Avem de-a face deci cu mai multe straturi de memorie. Dacă îți vei da osteneala să te analizezi și să notezi cu atenție, vom vedea care din straturi va fi reanimat cel dintâi...

Câtva timp s-au privit unul pe altul, parcă fiecare ar fi așteptat să înceapă celălalt.

- Și ce se crede la Piatra despre dispariția mea? întrebă pe neașteptate. Nu sunt prea curios, dar m-ar interesa să cunosc de pe acum șansele pe care le am...

- Ce fel de șanse? îl întrerupse Profesorul.

Zâmbi încurcat; chiar în clipa când o rostise, expresia i se păru vulgară și inoportună.

- Șansele de a continua viața pe care am început-o de curând, fără riscul de a fi reintegrat biografiei mele anterioare...

- Deocamdată nu-ți pot spune nimic precis. Prietenii dumitale din Piatra cred că te afli, amnezic, în vreun spital din Moldova. Cineva și-a adus aminte că, în Sâmbăta Paștelui, te-a zărit la gară, dar nu știe în ce tren te-ai urcat; omul se grăbea să ajungă acasă...

- Bănuiesc cam cine m-a zărit la gară, șopti.

- Ca să poată aduna cărțile pe care le-ai notat, poliția a înscenat o descindere. Au pretextat că, aflând de dispariția dumitale, unul din legionarii urmăriți s-ar fi ascuns în bibliotecă...

Rămase pe gânduri câtva timp, parcă ar fi ezitat să continue.

- Dar, evident, reluă, cu cât trece timpul, cu atât va fi mai greu. Curând se va afla și la Piatra Neamț, ce știe tot Bucureștiul: că cineva, un necunoscut în vârstă, a fost lovit de trăsnet, și după zece săptămâni arată perfect

sănătos și întinerit... Să sperăm că nu se va afla și restul...

Două săptămâni în urmă, coborând în grădină, se întâlnește în față cu o stranie frumusețe; frumusețe pe care, pentru motive greu de înțeles, încerca s-o atenueze printr-o voită vulgaritate, fardându-se exagerat și neîndemânatec. Așa cum îi zâmbise acum, provocator și totuși cast, necunoscuta îi aminti de unul din ultimele lui vise. Se înclină ușor și îi spuse:

- Am impresia că ne-am mai întâlnit undeva.

Tânăra izbucni în râs. („Păcat, își spuse, râde cu aceeași vulgaritate cu care se fardează.”)

- Ești cât se poate de discret, spuse. (Și i se păru că vorbește ca pe scenă.) Evident că ne-am mai întâlnit; și chiar de mai multe ori.

- Unde și când?

Tânăra încruntă ușor din sprâncene și-i căută din nou privirile.

- Ultima oară, azi-noapte, în camera numărul șase. Camera dumată e alături, la numărul patru, adăugă despărțindu-se.

Profesorul veni chiar în seara aceea, să-i înapoieze caietul și să citească ultimele însemnări. Îl ascultă încurcat, fără să zâmbească, evitându-i privirile.

- Eu credem că știi despre ce e vorba și că înțelegi, cum să spun? intenția științifică a experienței. Nici o analiză nu e completă fără indexul capacității sexuale. Îți amintești întrebarea pe care ți-a pus-o ultima oară Bernard...

Ar fi vrut să râdă, dar nu izbuti decât să clatine de câteva ori din cap, zâmbind.

- Dacă îmi aduc aminte!... Intrasem în pământ de rușine. Gol, întins pe masă, față de atâția medici și savanți străini...

- Eu te prevenisem că va fi un fel de consult internațional. Veniseră toți pentru dumneata; nu puteau crede în informația pe care-o publicasem în *La Presse*

medicale.

- Nu mă așteptam la o asemenea întrebare... Mai ales că eram încă în spital, deci nu aveam cum să confirm sau să infirm eventualele posibilități sexuale.

Profesorul zâmbi, ridicând din umeri.

- Aflasem ceva, evident, indirect, de la infirmiere.

- De la infirmiere?

- Noi credeam că fusese inițiativa dumatăle. În orice altă împrejurare, pacientul și infirmiera respectivă ar fi fost sancționați. Dar în cazul dumatăle, nu numai că am închis ochii, dar am apreciat informațiile. În sfârșit, contextul n-are prea mare importanță; importantă este numai informația... Dar în cazul domnișoarei de la numărul șase, reluă după o pauză, este vorba și de altceva. E mai bine să ți-o spun acum, ca să nu se ivească, mai târziu, complicații. Domnișoara aceasta ne-a fost impusă de Siguranță...

- De Siguranță? repetă cu oarecare teamă. Dar de ce?

- Nu pretind că înțeleg prea mult, dar știu că Siguranța este foarte interesată de cazul dumatăle. Foarte probabil, nu sunt convinși că le-am spus tot adevărul: și, în fond, au dreptate. În orice caz, Siguranța *nu crede* în metamorfoza dumatăle. Convingerea lor este că povestea care circulă în oraș, cu trăsnetul din noaptea învierii, cu inconștiența, restabilirea și întinerirea dumatăle, este invenția legionarilor... Că de fapt, această legendă a fost fabricată să camufleze identitatea unui important șef legionar și să pregătească fuga lui peste graniță.

Îl ascultase surprins, și totuși senin.

- Atunci, situația mea e mai gravă decât îmi închipuiam, spuse. Dar cum nu există, deocamdată, o altă soluție...

- Soluția se va găsi la timpul ei, îl întrerupse Profesorul. Trebuie să adaug, ca să fii cât mai bine informat, că ești, și ai fost de la început, supravegheat de Siguranță. De aceea ți s-a procurat un costum cu care n-

ai îndrăzni să ieși pe stradă, pentru că ai fi imediat arestat. Și n-ai îndrăzni să circuli în oraș în această cazacă, uniforma clinicii, care e, de altfel, destul de elegantă. Și, așa cum ai înțeles de la început, dacă ai vrea să te plimbi, n-ai putea ieși pe poartă... Asta e ce știm noi. Dar cine știe câți alții din personalul de serviciu al clinicii sunt informatorii Siguranței...

Izbucni în râs și-și trecu de mai multe ori palma stângă pe obraz.

- În fond, poate e mai bine așa. Mă simt la adăpost de surprize...

Profesorul îl privi lung, parcă ar fi șovăit să continue. Apoi se hotărî brusc:

- Să revenim, acum, la o problemă mai importantă. Ești *sigur* că, în amintirea dumatăle, toate experiențele sexuale treceau drept visuri erotice?

Rămase câțva timp pe gânduri.

- Acum, nu mai atât de sigur. Până în seara asta, eram convins că e vorba de vise...

- Te întreb pentru că în caietul pe care l-am citit ai notat tot felul de visuri, dar fără elemente *manifest* erotice.

- Poate că ar fi trebuit să le însemn și pe celelalte, dar nu mi s-au părut semnificative... În orice caz, continuă după o scurtă tăcere, dacă am confundat experiențele reale cu visurile erotice, lucrurile sunt mai complicate decât mi-aș fi închipuit...

Cu un gest copilăresc, ridicol, își puse mâna pe tâmplă, ca și cum ar fi vrut să arate că se concentrează.

- Te ascult, spuse târziu Profesorul. În ce sens ar putea fi și mai complicate decât par a fi?

Ridică brusc fruntea și zâmbi încurcat.

- Nu știu dacă ați înțeles anumite aluzii din caiet, dar de câțva timp aveam impresia, cum să spun? aveam impresia că învățam în timpul somnului; mai precis, visam că învăț că, bunăoară, deschid în vis o gramatică, parcurg și memorizez câteva pagini, sau răsfoiesc o

carte...

- Foarte interesant, spuse Profesorul. Dar nu cred că ai notat toate acestea, cu precizie și claritate, în caietul pe care l-am citit.

- Nu prea știam cum să le descriu; erau visuri în serie, într-un anumit sens didactice, mi se părea că prelungesc lecturile din timpul zilei. Am crezut, chiar, că visez reguli gramaticale, vocabulare și etimologii, pentru că eram pasionat de asemenea lucruri... Dar acum mă întreb dacă, într-un chip mai mult sau mai puțin somnambulic, nu mă deșteptam în timpul nopții și-mi continuam lucrul...

Profesorul îl privi tot timpul cu atenție, ușor încruntat, semn, cum observase mai demult, că era ispitit de mai multe întrebări deodată.

- În orice caz, spuse, nu pari obosit, nu ai expresia intelectualului care petrece o bună parte din noapte citind... Dar dacă ar fi așa, cum de n-a observat nimeni lumina, lampa arzând foarte târziu în camera dumitale? Se ridică din fotoliu și întinse mâna. Ce mi se pare paradoxal este faptul că această ezitare, mai precis această confuzie între experiențele onirice și starea de veghe, s-a dezvoltat paralel cu hypermnezia dumitale... Ce-mi spuneai atunci despre mirosul de leandri și de păcură pe care le-ai simțit privind o fotografie de acum aproape patruzeci de ani...

- Dar acum nu mai sunt sigur nici de asta, exclamă, de hypermnezie! Nu mai sunt sigur de nimic!

După ce rămase singur, se trezi gândind: „Foarte bine că ai spus: « Nu mai sunt sigur de nimic... » în felul acesta, ești întotdeauna la adăpost. Poți răspunde oricând: « Am visat! ». Sau atunci când îți convine, poți spune contrariul... Dar fi atent! Nu spune niciodată *adevărul* întreg!"

Întoarse capul și privi mirat în jurul lui. După câteva clipe șopti, ca și cum s-ar fi adresat cuiva prezent și totuși invizibil de lângă el: „Dar chiar dacă aș voi să spun,

nu po! Nu înțeleg de ce, adăugă coborând și mai mult glasul, dar sunt anumite lucruri pe care mi-e peste putință să le spun..."

În noaptea aceea se luptă multă vreme cu insomnia. (Era prima insomnie de când părăsise Piatra Neamț, și faptul acesta îl irita. Suferise aproape toată viața de insomnii, și în ultima vreme se crezuse vindecat.) Ca de obicei, se gândea la misterul memoriei pe care o recuperase. De fapt, își dăduse de mult seama, nici nu era vorba de recuperare, pentru că era infinit mai vastă și mai precisă decât o avusese vreodată. O memorie de mandarin, așa cum spusese Chavannes că trebuie să aibă orice sinolog. Începuse să creadă că avea chiar mai mult: o foarte curioasă hypermnezie. Încă înainte de a i se fi adus dicționarul și gramaticile de la Piatra, se trezise într-o zi că recită texte chinezești, vizualizând în același timp caracterele și traducând pe măsură ce recita. Câteva zile în urmă verificase grafiile, pronunția și traducerea, răsfoind înfrigorat antologia și dicționarul lui Giles. Nu făcuse nici o greșală. Scrisese câteva rânduri în caiet, cu o ușoară părere de rău: Bernard va fi dezamăgit; îi era imposibil să precizeze ce strat al memoriei apăruse mai întâi; se trezise că posedă limba chineză așa cum nu o cunoscuse niciodată. Acum putea deschide orice text și, citindu-l, îl înțelegea cu aceeași ușurință cu care ar fi citit un text în limba latină sau italiană veche.

Era o noapte foarte caldă, și fereastra spre parc rămăsese deschisă. I se păru că aude pași și, fără să aprindă lumina, coborî din pat și se apropie de fereastră. Zări plantonul și înțelese că-l văzuse și el.

- Dar dumneata nu dormi? îl întreabă cât putu mai încet, ca să nu-și trezească vecinii.

Omul ridică din umeri, apoi se îndreptă spre parc și se pierdu în întuneric. „Dacă l-aș întreba mâine, își spuse, îmi va răspunde probabil că am visat. Și, totuși, *sunt sigur* că de data aceasta nu am visat..." Se reîntoarse în pat, închise ochii și-și spuse, ca pe vremuri, când

suferea de insomnii: „în trei minute am să adorm!... Trebuie să adormi, se auzi gândind, căci mai ales în somn înveți bine. Visuri didactice, cum spunea astă-seară Profesorul; o să ai încă o serie de visuri didactice. Nu în legătură cu limba chineză. Altceva, mai important altceva...”

Îi plăcea să se asculte gândind, dar de data aceasta simți o neliniște neînțeleasă și-și șopti amenințător: „Dacă nu adorm până număr la 20, cobor și mă duc să mă plimb în parc!” Dar nu apucă să numere decât până la 7.

Câteva zile în urmă, Profesorul îl întrebă, fără să-și ridice ochii din al doilea caiet cu note pe care i-l încredințase.

- Îți aduci cumva aminte că, într-o noapte, ai coborât pe fereastră și te-ai dus până în fundul grădinii, acolo unde sunt rondurile cu trandafiri?

Simți că roșește și se intimidă.

- Nu. Îmi aduc aminte că nu izbuteam să adorm și la un moment dat mi-am spus: dacă nu adorm până ce număr 20, cobor și mă duc să mă plimb în parc! Dar după aceea nu mai știu nimic. Probabil că am adormit imediat...

Profesorul îl privi, zâmbind enigmatic.

- În nici un caz n-ai adormit imediat... Pentru că ai petrecut o bucată de vreme în preajma trandafirilor.

- Atunci sunt somnambul! exclamă. Pentru prima oară în viața mea am avut o criză de somnambulism!

Profesorul se ridică brusc, se îndreptă spre fereastră și rămase câțva timp privind lung înaintea lui. Apoi se întoarse și se reaseză în fotoliu.

- Asta am crezut și eu. Dar lucrurile nu sunt atât de simple. Când plantonul a dat alarma, doi oameni de serviciu, probabil agenții Siguranței, au alergat să cerceteze strada - nu știau că plantonul te descoperise deja - și au zărit o mașină cu farurile stinse, așteptând în stradă, chiar în dreptul rondului de trandafiri unde te

aflai dumneata. Evident, mașina a dispărut înainte ca să-i poată nota numărul...

Își trecu de mai multe ori mâna pe frunte.

- Dacă n-ați fi dumneavoastră... Începu.

- Știu, pare de necrezut, îl întrerupse Profesorul. Totuși sunt trei martori, oameni simpli, dar de încredere, și cu oarecare experiență...

- Și ce-au făcut cu mine? M-au luat pe sus și m-au adus înapoi în cameră?

- Nu. În grădină nu era decât plantonul. Spune că îndată ce-ai dat cu ochii de el, te-ai întors... Ai pătruns în odaie tot pe fereastră, așa cum ieșiseși... Somnambul sau nu, nu are importanță. Ce e grav, este că Siguranța nu se îndoiește acum că se pregătea evadarea dumatăle. Faptul că ai fost surprins chiar acolo unde, în stradă, aștepta mașina, dovedește, în opinia lor, că știai despre ce era vorba și că erai de acord... A trebuit să se facă intervenții foarte sus ca să nu fii arestat, adăugă.

- Vă mulțumesc, spuse încurcat, ștergându-și fruntea.

- Deocamdată, au dublat măsurile de pază. Strada e neconținut patrulată în timpul nopții; un sergent, în civil, își va căuta tot timpul de lucru în dreptul ferestrei dumatăle - ca acum, adăugă coborând glasul - iar nopțile, plantonul va dormi pe un pat de campanie, pe culoar, în dreptul ușii.

Se ridică din fotoliu și începu să se plimbe, trecând absent, dintr-o mână în alta, caietul cu note. Apoi se opri brusc în fața lui și-l privi, adânc, în ochi.

- Dar dumneata cum explici această serie de coincidențe: pentru întâia oară ai avut o insomnie urmată, cum ai mărturisit, de prima criză de somnambulism din viața dumatăle; în timpul crizei te îndrepti către rondul de trandafiri, *exact* în locul unde, dincolo de zid, te aștepta o mașină cu farurile stinse... O mașină care, adăugă după câteva clipe, dispăre îndată ce s-a dat alarma... Cum explici?

Înălță din umeri, descurajat.

- Nu înțeleg nimic... Până săptămâna trecută îmi venea greu să recunosc că, *într-adevăr*, am confundat unele visuri cu starea de veghe, dar a trebuit să mă las convins de anumite evidențe... Dar, de data aceasta, criza de somnambulism, mașina care mă aștepta...

Profesorul deschise servieta aproape plină și introduse cu grijă caietul între reviste și broșuri.

- Ca să repet și eu expresia dumitale de adineauri, dacă nu te-aș cunoaște din albumele de familie, dacă nu ți-aș fi văzut fotografiile de la treizeci la șaiszeci și ceva de ani, aș fi fost gata să admit ipoteza Siguranței: că ești cine crede Siguranța că ești...

„De ce te frământă? se ascultă gândind îndată ce stinse lumina. Totul se desfășoară normal. Așa trebuia să se întâmple: să fii confundat cu alții, să se creadă că nu mai poți distinge visul de realitate, și alte confuzii de acest fel. Nu se putea găsi un camuflaj mai bun. Până la urmă ai să te convingi că nu e nici o primejdie, că ți se poartă de grijă...”

Se întrerupse și, după o scurtă pauză, șopti: „Cine îmi poartă de grijă?” Așteptă câteva clipe. Se trezi întrebând pe un ton pe care nu și-l cunoștea: „Credeai că toate prin care ai trecut se datoresc hazardului?” „Nu e vorba ce cred sau nu cred eu, se întrerupse iritat. Cine îmi poartă de grijă?...” Așteptă din nou câțva timp, cu teamă. Apoi se auzi: „Ai să afli mai târziu. Nu asta interesează acum... De altfel, ai ghicit ceva, ai ghicit mai demult, dar nu îndrăznești să recunoști. Altminteri, de ce nu vorbești niciodată Profesorului de *anumite gânduri* și nici nu pomenesci de ele în caiet? Dacă n-ai ști că există și altceva, de ce nu faci nici o aluzie la tot ce-ai descoperit în ultimele două săptămâni?... Dar să revin la întrebarea mea”, încercă să-și întrerupă gândul. Așteptă câțva timp, și când i se părea că începe să distingă răspunsul, adormi.

„E mai bine să stăm de vorbă în vis, auzi. Dormind,

înțelegi mai repede și mai profund. Spuneai Profesorului că, în somn, îți continui studiile din timpul zilei. De fapt, te-ai convins de mult că nu e întotdeauna adevărat. N-ai învățat nimic în somn, nici veghind. Treptat, treptat te-ai trezit că stăpânești limba chineză, așa cum ai să descoperi mai târziu că stăpânești alte limbi care te interesează. Nu mai îndrăznești să crezi că îți amintești, *acum*, ce-ai învățat în tinerețe și ai uitat. Gândește-te la gramatica albaneză..."

Amintirea acestei întâmplări fu atât de brutală, încât se trezi din somn și aprinse lumina. Nu-i venise să creadă, și nu credea nici acum, o săptămână după descoperire. Știa că nu studiasse niciodată limba albaneză. Cumpăraseră gramatica lui G. Meyer cu vreo 20 de ani înainte, dar nu citise decât prefața. Nu o mai consultase de atunci. Și totuși, când desfăcu unul din pachetele sosite de la Piatra și dădu cu ochii de ea, o deschise la întâmplare, către sfârșit, și începu să citească. Cu emoție și spaimă, își dădu seama că înțelege tot. Căută traducerea paragrafului și se convinse: nici o greșeală... Cobori din pat și se îndreptă spre bibliotecă. Voia cu orice preț să mai verifice o dată. Atunci auzi un glas necunoscut de afară, în dreptul ferestrei deschise:

- Dar dumneata nu dormi?

Se reîntoarce în pat, închise ochii cu furie, strângându-și pleoapele, și repetă, în șoaptă:

- Nu trebuie să mă mai gândesc! Să nu mă gândesc la nimic!...

- Asta ți-o tot spun din prima noapte de la spital, auzi.

I se părea că începe să înțeleagă ce i s-a întâmplat. Imensa concentrare de electricitate care, explodând chiar deasupra lui, l-a străbătut, i-a regenerat întreg organismul și i-a amplificat fabulos toate facultățile mentale. Dar această descărcare electrică a făcut de asemenea posibilă apariția unei noi personalități, un fel de „dublu”, o persoană pe care o ascultă vorbindu-i mai

ales în timpul somnului și cu care uneori discută amical sau în contradictoriu. Este probabil că această nouă personalitate s-a alcătuit treptat, în timpul convalescenței, din cele mai adânci straturi ale inconștientului. De câte ori își repeta această explicație, se auzea gândind: „Foarte exact! Formula « dublului » e corectă și utilă. Dar nu te grăbi s-o comunicii Profesorului...”

Se întreba, amuzat și iritat totodată, de ce-și repeta mereu asemenea invitație la precauție, când se hotărâse de mult să nu atingă această problemă (de fapt, nici măcar nu fusese nevoit să ia o hotărâre: știa că *nu putea* face altfel). În convorbiri, Profesorul revenea neîncetat asupra hipermneziei și detașării lui progresive de trecut.

- Am putea să-ți aducem manuscrisele și mapele cu note, îi propuse de curând. Cu posibilitățile pe care le ai acum la dispoziție, ai putea încheia lucrarea în câteva luni...

Ridicase amândouă brațele în sus:

- Nu! Nu! exclamase aproape în panică. Nu mai mă interesează!...

Profesorul îl privise surprins, oarecum dezamăgit:

- Este totuși opera dumitale de-o viață întreagă...

- Ar trebui rescrisă de la prima la ultima pagină, și nu cred că merită... Trebuie să rămână ce-a fost până acum: *opus imperfectum*. Dar voiam să vă întreb ceva, continuă ca și cum ar fi vrut să schimbe cât mai repede subiectul, deși mi-e teamă că o să par indiscret. Ce mi s-a întâmplat în ultima săptămână? Ce-au raportat plantonul și toți ceilalți?

Profesorul se ridică din fotoliu și se îndreptă spre fereastră. Se reîntoarse după câteva clipe, gânditor.

- Știu să se facă nevăzuți când trebuie, dar sunt toți la datorie, spuse. N-au raportat nimic senzațional: doar că aprinzi lumina de mai multe ori pe noapte, o aprinzi și o stingi foarte repede, după câteva minute... Așa cel puțin mi s-a spus. Dar bănuiesc că nu-mi spun tot, adăugă

coborând glasul. Bănuiesc că au aflat ceva, destul de important, sau sunt pe cale să descopere...

- În legătură cu mine? întrebă izbutind să-și stăpânească emoția.

Profesorul șovăi câteva clipe, apoi se ridică brusc și se apropie din nou de fereastră.

- Nu știu, răspunse târziu. S-ar putea să nu fie *numai* în legătură cu dumneata...

În dimineața de 3 august veni să-l vadă pe neașteptate.

- Nu știu dacă trebuie să ne bucurăm sau nu. Află că ai devenit celebru în Statele Unite. O revistă ilustrată a publicat chiar un articol interviu evident apocrif: *Cum am fost lovit de trăsnet*. Articolul a făcut senzație și a fost reprodus și tradus pretutindeni. De la Direcția presei am fost informat că trei corespondenți ai unor mari ziare americane au sosit aseară și vor neapărat să stea de vorbă cu dumneata. Li s-a răspuns că, deocamdată, doctorii se opun oricărei vizite... Dar cât timp o să ne mai putem ascunde? Este probabil că la ora asta gazetarii și-au început deja ancheta. Internii și infirmierele au să le povestească tot ce știu, și multe altele pe deasupra. Și se vor găsi informatori și de aici, adăugă coborând ușor glasul. În privința fotografiilor, nu-mi fac iluzii: ai fost desigur fotografiat de nenumărate ori, plimbându-te prin parc, stând la fereastră, poate chiar întins în pat. Dar văd că vestea nu te impresionează prea mult, adăugă după ce-l privi lung. Nu spui nimic...

- Așteptam urmarea...

Profesorul se apropie de el, continuând să-l privească adânc în ochi.

- De unde știi că există o urmare? întrebă.

- Mi-am închipuit după nervozitatea dumneavoastră. Nu v-am văzut niciodată atât de nervos.

Profesorul ridică din umeri și zâmbi amar.

- Nu m-ai văzut dumneata, dar sunt destul de nervos... Să revenim însă la cazul dumitale. S-au ivit o

seamă de complicații, mai ales în cele două săptămâni cât am lipsit.

- Din cauza mea? întrebă.

- Nici din cauza dumitale și nici dintr-a mea... Dumneata ai rămas aproape tot timpul aici în cameră. (Știu asta pentru că telefonam aproape în fiecare zi...) În ceea ce mă privește, în cele două săptămâni petrecute la Predeal, n-am discutat cazul dumitale decât cu câțiva colegi, de a căror discreție nu mă pot îndoi... Dar s-a întâmplat altceva, continuă ridicându-se iar din fotoliu. Mai întâi, domnișoara de la numărul șase, agenta pe care ne-a impus-o Siguranța, a dispărut acum vreo zece zile. Siguranța bănuia de mult că era o agentă dublă, dar nu bănuia că era în slujba Gestapoului...

- Ciudat, șopti. Dar cum s-a putut afla așa repede?

- Pentru că a fost descoperită rețeaua din care făcea parte și au fost arestați cei trei agenți care te-au așteptat, câteva nopți, în mașina cu farurile stinse. Siguranța ghicise: trebuia să fii răpit și trecut peste graniță în Germania. Se înșelase însă asupra identității: nu era vorba de un șef legionar, era vorba de *dumneata*.

- Dar de ce? întrebă zâmbind.

Profesorul se îndreaptă spre fereastră, dar se întoarce brusc și îl privi câteva clipe curios, parcă ar fi așteptat să mai adauge ceva.

- Pentru că ești așa cum ești, după toate câte ți s-au întâmplat. Nu mi-am făcut niciodată prea multe iluzii, continuă începând să se plimbe încet, între ușă și fotoliu. Știam că într-o zi are să aflu. De aceea am și informat în mai multe rânduri *La Presse medicale*. Voiam ca ceea ce se putea afla să se aflu direct de la sursă. Evident, n-am spus tot; m-am mulțumit să raportez etapele restabilirii fizice și intelectuale; doar o aluzie, și aceea destul de obscură, la regenerare și întinerire. Și nimic despre hipermnezie... Dar s-a aflat tot; și despre memoria dumitale fenomenală, și faptul că ai recuperat toate limbile pe care le-ai învățat în tinerețe. Ai devenit deci cel

mai prețios exemplar uman care există astăzi pe tot globul. Toate facultățile de medicină din lume ar vrea să dispună, măcar temporar, de dumneata...

- Un fel de cobai? întrebă zâmbind.

- În anumite cazuri, da, un cobai. Dispunând de informațiile transmise, de domnișoara de la numărul șase, e ușor de înțeles de ce Gestapoul vrea cu orice preț să te răpească.

Rămase câțva timp pe gânduri, apoi fața i se lumină pe neașteptate de un mare zâmbet:

- Tovarășa dumitale de o noapte, sau mai multe...

- Mi-e teamă că au fost mai multe, recunosc roșind.

- Tovarășa dumitale era mai inteligentă decât o socotea Siguranța. Nu s-a mulțumit să verifice potențialul erotic și, profitând de condiția parasomnambulică în care te aflai, să te descoasă, încercând să-ți descifreze identitatea. A procedat științific: a înregistrat la un magnetofon minuscul toate convorbirile, de fapt, lungile dumitale monologuri, și le-a transmis Siguranței. Dar a remarcat și altceva; bunăoară, că recitai poezii în foarte multe limbi, și când ți-a pus câteva întrebări în limba germană, apoi în rusește, i-ai răspuns fără nici o dificultate în limbile în care te întreba. Apoi, după ce-ai primit cărțile, a făcut o listă de toate gramaticile și dicționarele pe care le consultai. Prudentă, a păstrat toate aceste informații pentru șefii ei din Germania. Este probabil că ascultând benzile înregistrate cineva, sus de tot, din Gestapo, a decis răpirea dumitale...

- Înțeleg, spuse frecându-și fruntea.

Profesorul se opri în dreptul ferestrei deschise, privind lung parcul.

- Evident, începu târziu, paza s-a înzecit. Probabil că nu ți-ai dat seama, dar de câteva zile, multe din camerele vecine sunt ocupate de agenți. Iar în timpul nopții, bănuiești cum e patrulată strada... Și cu toate acestea, reluă după o pauză, în curând va trebui să fii evacuat de aici.

- Păcat, spuse. Mă învățasem... și-mi plăcea.

- Am fost sfătuit să începem deja camuflarea dumitale. Deocamdată, îți lași să-ți crească mustața, cât mai groasă și mai neîngrijită. Mi s-a spus că vor încerca să-ți modifice figura, evident. Îmi închipui că îți vor vopsi părul, îți vor schimba coafura, în așa fel încât să nu mai semeni cu fotografiile care au fost desigur luate în ultimele săptămâni. M-au asigurat că-ți pot adăuga zece, cincisprezece ani. Când vei părăsi clinica, vei arăta ca un bărbat trecut de patruzeci de ani...

Se opri, extenuat, și se așază în fotoliu.

- Din fericire, adăugă târziu, nu s-au mai repetat crizele de parasomnambulism, sau ce-or fi fost. Așa cel puțin mi-au spus...

Ziua se vestea fierbinte. Își scoase cazaca și îmbrăcă cea mai subțire pijama pe care o găsisese în dulap. Apoi se întinse în pat. „Evident, se auzi gândind, știi foarte bine că n-a fost somnambulism. Te-ai comportat așa cum trebuia, ca să creăm confuziile necesare. Dar de acum n-o să mai avem nevoie de ele...”

- „Dublul”, șopti zâmbind. Răspunde întotdeauna la întrebările pe care mă pregătesc să le pun. Ca un adevărat înger păzitor...

- Și această formulă e corectă și utilă.

- Mai sunt și altele? întrebă.

- Multe. Unele din ele anacronice sau ieșite din uz, altele încă destul de actuale, mai ales acolo unde teologia și practica creștină au știut să păstreze tradițiile mitologice imemorabile.

- Bunăoară? întrebă, zâmbind amuzat.

- Bunăoară, alături de îngeri și îngeri păzitori, puteri, arhangheli, serafimi, heruvimi. Ființe prin excelentă intermediare.

- Intermediare între conștient și inconștient.

- Evident. Dar, și între natură și om, între om și divinitate, rațiune și eros, feminin și masculin, întuneric și lumină, materie și spirit...

Se trezi că râde și se ridică în capul oaselor. Câteva clipe privi cu atenție în jurul lui, apoi șopti, pronunțând rar cuvintele:

- Ajungem deci la vechea mea pasiune: filozofia. Oare vom reuși vreodată să demonstrăm *logic* realitatea lumii exterioare? Metafizica idealistă mi se pare și astăzi singura construcție perfect coerentă...

- Ne-am depărtat de la discuția noastră, își auzi din nou gândul. Problema nu era realitatea lumii exterioare, ci realitatea obiectivă a „dublului” sau a îngerului păzitor, alege termenul care îți convine. Este adevărat?

- Foarte adevărat. Nu pot crede în realitatea *obiectivă* a persoanei cu care stau de vorbă; o consider „dublul” meu.

- Într-un anumit fel, așa și este. Dar asta nu înseamnă că nu există în chip obiectiv, independent de conștiința a cărei proiecție se arată a fi...

- Mi-ar plăcea să mă las convins, dar...

- Știu, în controversale metafizice probele empirice nu au valoare. Dar nu ți-ar plăcea să primești chiar acum, într-o clipă, două, câțiva trandafiri proaspăt culeși din grădină?

- Trandafiri! exclamă cu emoție și oarecare teamă. Întotdeauna mi-au plăcut trandafirii...

- Unde vrei să-i așezi? în nici un caz în pahar...

- Nu, răspunse. În nici un caz în pahar. Dar un trandafir în mâna dreaptă, așa cum o țin acum, deschisă, și altul pe genunchi, și al treilea, hai să spunem...

În acea clipă se trezi că ține între degete un foarte frumos trandafir de culoarea sângelui proaspăt, și pe genunchi, într-un echilibru instabil, se clătina un altul.

- Și al treilea? se auzi gândind. Unde vrei să așez al treilea trandafir?

- Lucrurile sunt mult mai grave decât ne așteptam, auzi glasul Profesorului.

I se păru că-l aude printr-o perdea groasă, sau venit de foarte departe. Și totuși era în fața lui, în fotoliu, cu

servieta pe genunchi.

- Mult mai grave decât ne așteptam? repetă absent. Profesorul se ridică, se apropie de el și-i puse mâna pe frunte.

- Nu te simți bine? îl întrebă. Ai avut cumva o noapte proastă?

- Nu, nu. Dar chiar în momentul când intrați pe ușă, mi s-a părut... În sfârșit...

- Trebuie să-ți vorbesc de ceva urgent și foarte important, continuă Profesorul. Ți-ai revenit? Crezi că mă poți asculta?

Își trecu încet mâna pe frunte, și, cu un efort, izbuti să zâmbească.

- Sunt chiar foarte curios să vă ascult. Profesorul se reasează în fotoliu.

- Spuneam că situația e mai gravă decât o bănuiam pentru că acum știm precis că Gestapoul va încerca orice - *orice*, repetă subliniind cuvântul - ca să pună mâna pe dumneata. Ai să înțelegi îndată de ce. Printre intimitii lui Goebbels se află și un personaj enigmatic și ambiguu, un anume doctor Rudolf, care, de câțiva ani, a elaborat o teorie la prima vedere fantastică, dar care cuprinde și anumite elemente științifice. El crede, anume, că electrocutarea printr-un curent de cel puțin un milion de volți poate produce o mutație radicală a speciei umane. Nu numai că cel supus unei asemenea descărcări electrice nu e ucis, dar e complet regenerat. Cum s-au petrecut lucrurile în cazul dumitale, adăugă. Din fericire, sau nefericire, această ipoteză nu poate fi verificată experimental. Rudolf recunoaște că nu poate preciza densitatea curentului electric necesar mutației; susține doar că trebuie să treacă de un milion de volți, să ajungă chiar la două milioane... Înțelegi acum interesul pe care-l prezintă cazul dumitale.

- Înțeleg, repetă absent.

- Toate informațiile pe care le-au avut despre dumneata, și au avut destule, îi confirmă ipoteza. Câțiva

din anturajul lui Goebbels sunt entuziasmați. S-au făcut intervenții și pe cale diplomatică, în numele științei, spre binele umanității, și celelalte. Mai multe universități și institute științifice ne-au invitat pentru o serie de conferințe, pe mine, pe dumneata, pe doctorul Gavrilă, pe cine altcineva am voi să luăm; într-un cuvânt, vor să te împrumutăm pentru o perioadă de timp. Și pentru că ne lăsăm greu, Gestapoul are mână liberă. Se opri, parcă și-ar fi pierdut deodată răsuflarea. Pentru întâia oară i se păru obosit, îmbătrânit.

- A trebuit să le cedăm copii după rapoartele făcute în primele săptămâni, la spital. Lucrul se obișnuiește, și nu puteam refuza. Evident, n-am comunicat tot. În ceea ce privește materialele mai recente, printre altele, fotocopiile caietului dumitale de însemnări și copiile benzilor de magnetofon, toate acestea au fost expediate la Paris. Le studiază acum Bernard și colaboratorii lui, iar mai târziu vor fi depuse la unul din laboratoarele Fundației Rockefeller... Dar văd că nu mai ascuți, adăugă ridicându-se din fotoliu. Ești obosit. O să afli restul data viitoare.

Restul i se părea interminabil. Și uneori i se părea fără interes, iar alteori i se părea că ascultă lucruri pe care le aflate deja, deși nu putea preciza când și cu ce prilej. L-au amuzat îndeosebi cercetările făcute în legătură cu trăsnetul din noaptea învierii. Cum de s-a aflat că aversa n-a depășit un anumit perimetru și că n-a căzut decât un singur trăsnet și într-un fel destul de neobișnuit, pentru că credincioșii care așteptau în tinda bisericii văzuseră fulgerul asemenea unei nesfârșite sulite incandescente? În orice caz, alături de specialiștii trimiși de doctorul Rudolf, care adunau tot felul de informații în legătură cu forma și intensitatea luminoasă a fulgerului, venise și un faimos diletant autor al câtorva studii despre *etrusca disciplina*. În mai puțin de o săptămână izbutise să reconstituie perimetrul bătut de ploaie și interpreta acum simbolismul spațiului unde căzuse trăsnetul.

- Dar anchetele și cercetările acestea n-au decât o valoare anecdotică, continuase Profesorul. Singurul lucru grav este decizia doctorului Rudolf de a începe experiențele de electrocutare îndată ce vor completa dosarul prin câteva convorbiri cu dumneata.

- Dar ce le-aș putea spune mai mult? întrebă.

- Asta n-o știe nimeni. Poate că suplimentul de informație l-ar obține prin anumite experiențe de laborator; producând, bunăoară, o serie de fulgere artificiale și sperând că vei recunoaște, după intensitatea incandescenței, fulgerul care te-a lovit pe dumneata. Poate vor să afle chiar din gura du-mitale ce-ai simțit în acea clipă și de ce afirmi că te-ai simțit aspirat ca de un ciclon fierbinte izbucnit chiar în creștetul capului. Nu știu. Se bănuiește însă că experiențele de electrocutare vor fi făcute cu deținuții politici. Și crima aceasta trebuie cu orice preț evitată...

Își lăsase să-i crească mustața, așa cum i se spusese, groasă și neîngrijită.

- Modificarea figurii va avea loc mai târziu, îi spuse în seara de 25 septembrie.

Își stăpânea greu emoția.

- Chamberlain și Daladier sunt la Munchen, spuse intrând. Totul se poate întâmpla de la o zi la alta. Cei care se ocupă de dumneata au schimbat planul, reluă târziu, așezându-se în fotoliu. Vei fi evacuat noaptea, în mare secret, dar în așa fel încât ceilalți să afle, mai precis, să vadă mașina cu care vei fi transportat. Apoi, la douăzeci, douăzeci și cinci de kilometri...

- Cred că am ghicit restul, îl întrerupse zâmbind. La douăzeci-douăzeci și cinci de kilometri de București va fi înscenat accidentul...

- Exact. Vor fi chiar și câțiva martori. Presa va vorbi de un accident ca oricare altul, în care au pierit carbonizați trei bărbați. Dar diversele servicii de informații vor afla că victimele erau dumneata și cei doi agenți care te însoțeau, în drum spre o destinație

necunoscută. Se va lăsa să se înțeleagă că voia să te pună la adăpost într-un loc foarte sigur. Așa se va întâmpla, de altfel, reluă după o pauză. Nu știu unde vei fi ascuns. Dar acolo ți se vor face modificările de care-ți vorbeam. Cel mai târziu într-o lună, cu pașaport în regulă, vei fi transportat la Geneva, nu știu cum, nu mi s-a spus. Bernard a propus Geneva; crede că în momentul de față Parisul nu e locul cel mai sigur. Dar va veni să te vadă cât de curând. Voi veni și eu, adăugă târziu. Cel puțin, așa sper...

III

Pe Profesor n-a mai apucat să-l vadă. A murit la sfârșitul lui octombrie. Îi fusese teamă că așa se va întâmpla din ziua când, abia intrat în odaie, izbucnise: „Lucrurile sunt mult mai grave decât ne așteptam!”... Îl văzuse atunci cum își apasă mâna pe inimă și se prăbușește, gemând, apoi auzi un țipăt, uși trimite, pași repezi depărtându-se pe scară. De-abia când se apropie de el și-l întrebă: „Nu te simți bine? Ai avut cumva o noapte proastă?” își reveni. Dar de atunci viziunea îl urmărea neconținut. Când doctorul Bernard îi spuse: „Am să-ți dau o veste tristă”, era gata să răspundă: „Știu, a murit Profesorul...”

Doctorul Bernard venea să-l vadă cel puțin o dată pe lună. Rămâneau aproape toată ziua împreună. Uneori, după ce-l ascultase răspunzând la anumite întrebări, apropia magnetofonul și îl ruga să repete. Din fericire erau întrebări în legătură cu memoria, cu modificarea comportamentului (relațiile față de oameni, de animale, de întâmplări, comparate cu felul lui anterior de a se purta), cu readaptarea personalității la o situație paradoxală (crede că s-ar mai putea îndrăgosti, ca atunci când avusese aceeași vârstă pe care a redobândit-o acum?), întrebări la care putea răspunde fără teamă.

Bernard îi aducea, de fiecare dată, o sumă de bani (din fondul pus la dispoziție de Fundația Rockefeller, precizase). Și tot el îi facilitase înscrierea la universitate, încredințându-i sarcina de a coordona materialele pentru o istorie a psihologiei medicale.

După ocuparea Franței, rămăsese multă vreme fără vești, deși, până în decembrie 1942, continuă să primească, la fiecare trei luni, un cec, direct de la Fundația Rockefeller. La începutul lui 1943 îi parveni o scrisoare a doctorului Bernard expediată din Portugalia. Îl anunța că îi va scrie curând „o lungă scrisoare, căci sunt multe de povestit”. Dar nu primi nimic. De-abia după eliberarea Franței, adresându-se unuia din asistenți, află că profesorul Bernard murise într-un accident de avion, în Maroc, în februarie 1943.

Se ducea în fiecare zi la bibliotecă și cerea multe cărți și colecții de reviste vechi. Le răsfoia cu atenție, lua note, redacta fișele bibliografice, dar toată munca aceasta alcătuia un camuflaj. Îndată ce citea primele rânduri, *știa* ce va urma; fără să înțeleagă procesul de anamneză (cum se obișnuise să-l numească), orice text pe care-l avea în față, dacă dorea să-i afle conținutul, descoperea că-l cunoaște. Câtva timp după ce începuse lucrul la bibliotecă, avusese un vis lung și dramatic, pe care și-l amintea numai fragmentar, pentru că, trezindu-se de mai multe ori, îl întrerupsese. Îl impresionase mai ales acest amănunt: în urma electrocutării, activitatea lui mentală anticipează oarecum condiția pe care o vor dobândi oamenii după câteva zeci de mii de ani. Principala caracteristică a noii umanități va fi structura vieții psihomentale: tot ce fusese cândva gândit sau înfăptuit de oameni, exprimat oral sau în scris, era recuperat printr-un anumit exercițiu de concentrare. De fapt, educația va consta, atunci, în învățarea acestei metode sub controlul instructorilor.

„Pe scurt, sunt un mutant, își spuse, deșteptându-se. Anticipez existența omului postistoric. Ca într-un

roman de *science-fiction*", adăugă zâmbind amuzat. Asemenea reflecții ironice le făcea în primul rând pentru „puterile” care-i purtau de grijă. „Într-un anumit sens, e adevărat, se auzi gândind. Dar spre deosebire de personajele romanelor de *science-fiction*, ți-ai păstrat libertatea de a accepta sau refuza această nouă condiție. În clipa când, pentru un motiv sau altul, ai dori să reintegrezi cealaltă condiție, ești liber s-o faci...”

Respiră adânc. „Deci, sunt *liber*! exclamă după ce privi cu atenție în jurul lui. Sunt *liber*... Și totuși...” Dar nu îndrăzni să-si continue gândul.

Încă din 1939 se hotărâse să descrie într-un caiet special ultimele lui experiențe. Începuse prin a comenta acest fapt (care, i se părea, ar putea confirma „umanitatea omului postistoric”); cunoașterea spontană, într-un anumit sens automată, nu anulează interesul cercetării, nici bucuria descoperirii. Alese un exemplu ușor de verificat: plăcerea cu care iubitorul de poezie citește un poem pe care-l cunoaște aproape pe dinafară. L-ar putea recita, și, totuși, uneori, preferă să-l citească. Pentru că această nouă lectură îi dă prilejul să descopere frumuseți și înțelesuri pe care nu le bănuise până atunci. Tot așa, această imensă știință pe care o primise de-a gata, toate limbile și literaturile pe care se trezise că le cunoaște nu i-au știrbit bucuria de a le învăța și cerceta.

Recitite după câțiva ani, unele fraze îl încântau: „Nu înveți bine și cu plăcere decât ceea ce cunoști deja.” Sau: „Nu mă comparați cu un calculator electronic. Ca și mine, dacă a fost corect alimentat, calculatorul poate recita *Odissea* sau *Eneida*; dar eu le recit *altfel* de fiecare dată.” Sau: „Beatitudinile pe care le poate oferi orice creație culturală (precizez: creație *culturală*, nu numai artistică) sunt ilimitate.”

Își amintea întotdeauna cu emoție misterioasă epifanie a celor doi trandafiri. Dar, la răstimpuri, îi plăcea să-i conteste validitatea de argument filozofic. Urmau atunci lungi dialoguri care-l încântau; își făgăduise chiar

să le scrie, mai ales pentru valoarea lor (i se părea) literară. Ultima dată însă, dialogul se încheiase destul de repede, și chiar abrupt. „În fond, își repetase în acea seară din iarna lui 1944, asemenea fenomene parapsihologice pot fi efectul unor forțe pe care nu le cunoaștem, dar pe care le poate controla inconștientul.” „E foarte adevărat, se auzise gândind. Orice acțiune este efectuată printr-o forță mai mult sau mai puțin cunoscută. Dar, după atâtea experiențe, ar trebui să-ți revizuiеști principiile filozofice. Bănuiești la ce fac aluzie...” „Cred că da”, recunosc zâmbind.

De mai multe ori în ultimii ani ai războiului descoperise că rezervele de la bancă erau pe sfârșite. Începea să aștepte, curios și totodată nerăbdător, soluția crizei. Prima oară primi un mandat de 1.000 de franci de la o persoană de care nu auzise niciodată. Scrisoarea de mulțumire se întoarse cu indicația: „Necunoscut la această adresă.” Altă dată se întâlni întâmplător, în restaurantul gării, cu o colegă. Aflând că pleacă pentru o săptămână la Monte Carlo, o rugă să intre, a treia zi, în Cazino, la ora 7 seara (dar insistase, *exact* la ora 7), și, la prima masă din primul salon de ruletă, să pună 100 de franci pe un anumit număr. O rugă să păstreze secretul și repetă rugămintea după ce tânăra îi aduse emoționată 3.600 de franci.

Îl pasionase îndeosebi ultima întâmplare. (La ea se gândise întâi auzind: „Bănuiești la ce fac aluzie...”.) Trecea prin dreptul celor trei vitrine ale magazinului de timbre, așa cum făcea de câte ori se întorcea de la bibliotecă. De data aceasta fără să înțeleagă de ce, se opri și începu să privească, la întâmplare. Filatelia nu-l interesase niciodată și se întreba de ce nu se poate despărți de una din vitrine, aparent cea mai puțin atrăgătoare. Când dădu cu ochii de un album vechi și modest ca înfățișare, înțelese că trebuie să-l cumpere. Costă 5 franci. Ajuns acasă, începu să-l răsfoiască, atent, curios, deși nu știa ce caută. Fusese fără îndoială albumul unui începător,

poate al unui licean. Chiar un nepriceput ca el își dădea seama că timbrele sunt recente și banale. Deodată se hotărî și, cu o lamă de ras, începu să taie cartoanele. Desprinse cu mare grijă câteva plicuri de celofan, pline cu timbre vechi. Era ușor de ghicit ce se întâmplase: cineva, persecutat de regim, încercase și izbutise să scoată astfel din Germania un mare număr de timbre rare.

Reveni a doua zi și întrebă pe patronul magazinului dacă își amintește cine i-a vândut albumul. Nu știa; îl cumpărase într-un lot de albume vechi, la o licitație, cu câțiva ani în urmă. Când îi arătă timbrele desprinse din cartonaje, negustorul păli.

- Asemenea rarități nu s-au mai văzut de mult, spuse, nici în Elveția, nici în altă țară.

Dacă le-ar vinde acum, adăugă, ar putea lua cel puțin 100.000 de franci. Dar dacă mai așteaptă, la o licitație internațională ar putea obține chiar 200.000...

- Dar fiind că le-am cumpărat pe nimic de la dumneata, socotesc că se cuvine să împărțim pe jumătate. Dar acum am nevoie de câteva mii de franci. Restul, pe măsură ce vinzi timbrele, mi-l depui la bancă...

„Cât l-ar fi pasionat pe Leibniz asemenea întâmplării! își spuse zâmbind. Să te simți obligat să-ți revizuiești principiile filozofice pentru că, pentru că în chip misterios...”

Începând din 1942 înțelesese că versiunea accidentului nu mai era acceptată nici de Gestapo, nici de alte servicii de informații care, pentru motive diferite, se interesau de cazul lui. Foarte probabil, se făcuseră indiscreții la București, coroborate ulterior cu anumite amănunte obținute la Paris, din cercul asistenților lui Bernard. Dar dacă se aflase că trăiește la Geneva, nu se știa cum arată și nu i se cunoștea numele. Spre surpriza lui, descoperise într-o seară, ieșind de la cafenea, că este urmărit. Reuși să-și piardă urma și petrecu o săptămână într-un sat în apropiere de Lucerna. Curând după ce se întoarse, incidentul se repetă: doi bărbați fără vârstă,

îmbrăcați în macferlane, îl așteptau în fața bibliotecii. Unul din bibliotecari cobora tocmai atunci; îl rugă să-i îngăduie să-l însoțească. După câțva timp, când bibliotecarul nu se mai putea îndoi că într-adevăr erau urmăriți, s-au urcat într-un taxi. Un cumnat al bibliotecarului era funcționar la Serviciul străinilor. De la el a aflat mai târziu că fusese confundat cu un agent secret și i s-a comunicat numărul de telefon la care putea chema în caz de nevoie. Îl amuza faptul că, deși îl căuta Gestapoul și probabil și alte servicii, riscurile imediate se datorau confuziei cu un banal informator sau agent secret...

Încă din primul an, sfătuit de doctorul Bernard, își depunea caietele cu însemnări personale într-un safe la bancă. Apoi renunțase la caiete; scria într-un bloc, pe care-l purta tot timpul cu el. Anumite pagini, conținând mărturisiri prea intime, le depunea în safe îndată ce le scria.

Chiar în seara când se refugiase lângă Lucerna, se hotărî să completeze notele autobiografice:

„Nu sunt un *clairvoyant*, nici oculist, și nu fac parte din nici o societate secretă. Unul din documentele depuse în safe rezumă viața pe care am început-o în primăvara lui 1938. Primele experiențe au fost descrise și analizate în rapoartele profesorilor Roman Stănciulescu și Gilbert Bernard și expediate de acesta din urmă unui laborator al Fundației Rockefeller. Dar ele nu privesc decât aspectele exterioare ale procesului de mutație, declanșat în aprilie 1939. Le menționez totuși pentru că validează în chip cât se poate de științific informațiile pe care le conțin celelalte documente depuse în safe.

Nu mă îndoiesc că eventualul cercetător, începând să parcurgă documentele citite, își va pune aceeași întrebare pe care mi-am pus-o și eu, de multe ori, în ultimii ani: *de ce eu?* de ce această mutație mi s-a întâmplat tocmai mie? Din scurta autobiografie care se găsește în mapa A, se va vedea clar că, chiar înainte de a

fi amenințat de amnezie totală, nu izbutisem să fac mare lucru. Am fost pasionat, din tinerețe, de multe științe și discipline, dar în afară de o imensă lectură, n-am realizat nimic. Atunci, de ce eu? Nu știu. Poate pentru că nu am familie. Există, desigur, mulți alți intelectuali fără familie; poate că eu am fost ales pentru că am dorit, în tinerețe, să posed o știință universală, și atunci, chiar în momentul când eram pe punctul de a-mi pierde complet memoria, mi s-a dăruit o știință universală cum nu va fi accesibilă omului decât peste multe mii de ani...

Am scris această notă pentru că, dacă, împotriva tuturor previziunilor, aș dispărea acum, țin să se știe că n-am nici un merit, și nici o răspundere, în procesul de mutație pe care l-am descris cât se poate de amănunțit în caietele grupate în mapa A."

A doua zi continuă:

„Pentru motivele expuse în mapa B, am fost adus și « camuflat » în Elveția în octombrie 1938. Că până astăzi, 20 ianuarie 1943, n-am fost încă identificat (și eventual capturat), ar putea părea de neînțeles. Eventualul cititor se va întreba cum de am putut trece neobservat atâția ani, deși constituiam un caz excepțional: eram un mutant, dispuneam de mijloace de cunoaștere încă inaccesibile omului. Întrebarea mi-am pus-o și eu, de câteva ori, prin anii 1938-39. Dar am înțeles repede că nu riscam să mă trădez - și, deci, să fiu identificat - pentru simplul motiv că, față de ceilalți, mă comportam ca un intelectual oarecare. Cum spuneam, mi-a fost teamă, prin 1938-39, că am să mă trădez, stând de vorbă cu profesorii și colegii mei de la Universitate: *știam* mai mult ca oricare din ei și *înțelegeam* lucruri pe care ei nici nu bănuiau că există. Dar, spre surprinderea și marea mea ușurare, am descoperit că, în prezența celorlalți, *nu mă puteam arăta așa cum eram*; întocmai după cum, stând de vorbă cu un copil, un adult știe că nu poate comunica - și deci nici nu încearcă să comunice - decât fapte și semnificații accesibile capacității mentale a copilului.

Această continuă camuflare a imenselor posibilități care mi-au fost puse la dispoziție nu m-a silit să duc o « viață dublă »; în prezența copiilor, nici părinții, nici pedagogii nu trăiesc o « viață dublă ».

Într-un anumit fel, experiența mea are o valoare exemplară. Dacă cineva mi-ar spune că există printre noi sfinți, sau autentici magicieni, sau Boddhisattva sau orice alt fel de persoane înzestrate cu puteri miraculoase, l-aș crede. Prin însuși modul lor de a exista, asemenea oameni nu pot fi recunoscuți de profani."

Începând din dimineața zilei de 1 noiembrie 1947, se hotărî să nu-și mai scrie însemnările în franțuzește, ci într-o limbă artificială pe care o construisese cu pasiune, aproape cu entuziasm, în ultimele luni. Îl încântau mai ales extraordinara suplețe a gramaticii și posibilitățile infinite ale vocabularului (izbutise să introducă în sistemul proliferării pur etimologice un corectiv împrumutat din teoria ansamblurilor). Putea acum să descrie situații paradoxale, aparent contradictorii, imposibil de exprimat în limbile existente. Așa cum era construit, acest sistem lingvistic nu putea fi descifrat decât printr-un calculator electronic perfecționat; deci, socotea, nu înainte de 1980. Această certitudine îi îngăduia să destăinuie fapte pe care nu îndrăznise până atunci să le mărturisească în scris.

Ca de obicei după o dimineață consacrată lucrului, plecă să se plimbe pe marginea lacului. La întoarcere, se opri la Cafe Albert. Îndată ce-l zări, chelnerul comandă cafeaua și sticla cu apă minerală. Îi aduse ziarele, dar nu avu timp să le parcurgă. Un bărbat înalt, distins (parcă ar fi coborât dintr-un tablou de Whistler, își spuse), încă destul de tânăr, deși stilul vetust al costumului îi adăuga cel puțin cinci, șase ani, se opri în dreptul lui și-i ceru voie să se așeze la masă.

- E curios că ne întâlnim tocmai astăzi, zi atât de importantă pentru dumneavoastră, spuse. Eu sunt contele de Saint-Germain. Cel puțin, așa mi se spune,

adăugă cu un zâmbet amar. Dar nu e curioasă această întâlnire, doar la câteva zile după descoperirea manuscriselor eseniene de la Marea Moartă? Desigur că ați aflat și dumneavoastră...

- Doar ce-au scris ziarele, spuse.

Îl privi lung și zâmbi. Apoi ridică mâna în sus:

- Dublă, și fără zahăr, preciză. Toate întâlnirile de acest fel, începu după ce chelnerul îi aduse cafeaua, toate întâlnirile între persoane incredibile, ca noi, au un aer de pastişă. Consecință a literaturii proaste, pseudoocultistă, adăugă. Dar trebuie să ne resemnăm: nu se poate face nimic împotriva folclorului de mediocră calitate; legendele care încântă anumiți contemporani sunt de un gust detestabil... Îmi aduc aminte de o convorbire cu Mathila Ghyka, la Londra, în vara lui 1940. Era puțin timp după căderea Franței. Acest admirabil savant, scriitor și filozof (în paranteză fie spus, eu prețuiesc mult nu numai *Le Nombre d'or*, ca toată lumea, ci și romanul lui din tinerețe, *La Pluie d'étoiles*), acest inegalabil Mathila Ghyka îmi spunea că al doilea război mondial, care abia începuse, este, de fapt, un război ocult între două societăți secrete, și anume între Templieri și Cavalerii Teutoni... Dacă un om de inteligență și cultura lui Mathila Ghyka putea gândi astfel, nu e de mirare că tradițiile oculte sunt desconsiderate... Dar văd că nu spuneți nimic, adăugă zâmbind.

- Vă ascultam. Mă interesează...

- De altfel, nici nu e nevoie să vorbiți prea mult. Am să vă rog doar, la sfârșit, să-mi răspundeți la o întrebare... Nu pretind că știu cine sunteți, reluă după o pauză. Dar suntem câțiva care, din 1939, știm că existenți. Faptul că ați apărut deodată, și independent de tradițiile pe care le cunoaștem ne îndeamnă să credem, pe de o parte, că aveți o misiune specială, iar pe de altă parte, că dispuneți de mijloace de cunoaștere mult superioare celor care sunt la dispoziția noastră... Nu e nevoie să confirmați tot ce vă spun, adăugă. Am venit să vă

întâlnesc pentru că descoperirea manuscriselor eseniene de la Marea Moartă este primul semn dintr-un sindrom bine cunoscut. Vor urma, destul de repede, și alte descoperiri, și în același sens...

- Adică? îl întrerupse zâmbind.

Îl privi din nou lung, scrutător.

- Văd că mă puneți la încercare. Poate aveți dreptate... Dar semnificația descoperirilor este clară: manuscrisele de la Qumran revelează doctrinele esenienilor, comunitate secretă despre care nu se știe aproape nimic precis. De asemenea, manuscrisele gnostice descoperite de curând în Egipt, și încă nestudiate, vor revela anumite doctrine esoterice, ignorate timp de aproape optsprezece secole. Curând vor urma alte asemenea descoperiri dând la iveală alte tradiții rămase secrete până în zilele noastre. Sindromul la care făceam aluzia aceasta este: revelarea în serie a doctrinelor secrete. Ceea ce înseamnă apropierea Apocalipsului. Ciclul se încheie. Asta se știa mai demult, dar după Hiroshima știm felul în care se va încheia...

- Foarte adevărat, șopti absent.

- Întrebarea pe care voiam să v-o pun este aceasta: dispunând de cunoștințele care v-au fost transmise știți ceva precis despre felul cum va fi organizată... Arca?

- Arca? întrebă surprins. Vă gândiți la o replică a corăbiei lui Noe?

Celalt îl privi din nou, lung, curios și iritat totodată.

- Era numai o metaforă, reluă târziu. O metaforă devenită clișeu, adăugă. O găsiți în toată maculatura așa-zisă ocultistă... Mă refeream la transmiterea tradiției. Știu că esențialul nu se pierde niciodată. Dar mă gândeam la celelalte, multe, care, deși nu reprezintă esențialul, mi se par totuși indispensabile unei existențe cu adevărat umane; bunăoară, tezaurul artistic occidental, în primul rând muzica și poezia, dar și o parte din filozofia clasică, și anumite științe...

- Cred că vă închipuiți ce vor gândi despre științe

acei câțiva supraviețuitori ai cataclismului, îl întrerupse zâmbind. Probabil că omul postistoric, cum am auzit că i se spune, omul postistoric va fi alergic la știință cel puțin o sută, două de ani...

- E foarte probabil, continuă. Dar mă gândeam la matematică... În sfârșit, cam asta voiam să vă întreb.

Rămase mult timp pe gânduri, șovăind.

- În măsura în care am înțeles întrebarea dumneavoastră, vă pot spune doar că...

- Mulțumesc, am înțeles! exclamă, neizbutind să-și ascundă bucuria.

Se înclină profund, îi strânse mâna emoționat și se îndreptă spre ușă. Îl privea cum se depărtează grăbit, parcă ar fi fost așteptat de cineva, chiar acolo, în stradă.

- V-am făcut de mai multe ori semn, spuse patronul coborând glasul, dar nu m-ați văzut. Era pe vremuri, un client al nostru; îl cunoaște toată lumea: Monsieur Olivier, dar unii îi spun doctor: doctor Olivier Brisson. A fost câțva timp institutor, dar într-o zi și-a părăsit școala și orașul fără să anunțe pe nimeni. Nu cred că e în toate mințile. Intră în vorbă cu oamenii și se prezintă contele de Saint-Germain...

Își reaminti de această întâlnire când observă că, într-un chip ciudat, scenariul începe să se repete. Se împrietenise în acel an cu Linda Gray, o tânără californiană care, între altele, avea, pentru el, marea calitate de a nu cunoaște gelozia. Într-o seară, pe neașteptate, când încă nu umpluse a doua ceașcă cu cafea, îi spuse:

- Am aflat că erai bun prieten cu un faimos doctor francez...

- A murit, o întrerupse. A murit într-un accident de avion, în iarna lui 1943...

Tânăra își aprinse țigarea și, după ce înghiți primul fum, continuă, fără să-l privească:

- Unii cred că n-a fost accident. Că avionul lui a fost doborât pentru că... În sfârșit, nu prea am înțeles bine,

dar o să afli în curând chiar de la el. I-am spus să vină la nouă, adăugă, privind-și ceasul.

- Cine vine la nouă? o întrebă zâmbind.

- Doctorul Monroe. E director, sau altceva important la Laboratorul de gerontologie din New York...

Îl recunoscui imediat. Îl văzuse de mai multe ori la bibliotecă, apoi, cu puține zile mai înainte, la cafenea. Ceruse voie să se așeze la masă și, abia așezat, îl întrebase dacă l-a cunoscut pe profesorul Bernard.

- L-am cunoscut foarte bine, răspunse. Dar mi-am făgăduit să nu discut niciodată istoria și semnificația amicitiei noastre...

- Iertați-mă dacă am fost nevoit să recurg la această stratagemă, începui întinzându-i mâna. Sunt doctorul Yves Monroe și am cercetat materialele profesorului Bernard la New York. Pe mine, ca biolog și gerontolog, mă interesează în special un lucru: să împiedic proliferarea unor noi, primejdioase mituri: bunăoară, credința că tinerețea și viața pot fi prelungite *altfel* decât prin mijloacele pe care le utilizăm astăzi, mijloace pur biochimice. Știți la ce mă refer?

- Nu.

- Mă refer în primul rând la metoda propusă de doctorul Rudolf, electrocutarea prin șocuri de un milion, un milion și jumătate de volți... E o aberație!

- Din fericire, nu cred că metoda a fost vreodată aplicată.

Doctorul apucă paharul cu whisky și începu să-l învâртеască, absent, între degete.

- Nu, n-a fost, vorbi târziu, urmărind cu privirile cuburile de gheață. Dar s-a răspândit legenda că doctorul Bernard a cunoscut un caz oarecum analog, cazul unei întineriri provocate de electricitatea descărcată de un trăsnet. Dar materialele depuse la laboratorul Rockefeller sunt atât de aproximative și de confuze, încât nu se poate trage nici o concluzie. De altfel, mi s-a spus, o parte din fonograme s-au pierdut; mai precis, au fost distruse din

greșeală, încercându-se transmisia lor pe plăci perfecționate... În orice caz, în măsura în care sunt utilizabile, documentele înregistrate de profesorul Bernard se referă exclusiv la fazele de recuperare și reintegrare psihomentală a pacientului lovit de trăsnet...

Se întrerupse și, fără să-l fi apropiat de buze, așează atent paharul pe măsuță.

- ... Mi-am permis să forțez această întâlnire, reluă, în speranța că veți putea aduce unele lămuriri într-o chestiune destul de obscură. Mi-ați mărturisit că l-ați cunoscut bine pe profesorul Bernard. De curând s-a răspândit zvonul că cele mai importante documente le avea cu el, în două valize, și că avionul în care trebuia să treacă Atlanticul a fost doborât tocmai din cauza acestor valize; nu se știe prea bine ce conțineau, dar unul din serviciile rivale a voit să se asigure, să evite, cum se spune, orice risc... Știți ceva precis în legătură cu conținutul acestor valize?

Ridică din umeri, încurcat.

- Cred că numai asistenții doctorului Bernard, de la Paris, v-ar putea lămurii...

Doctorul zâmbi cu oarecare efort, neîncercând să-și ascundă dezamăgirea.

- Cei care își mai amintesc declară că nu știu nimic. Iar ceilalți se prefac că au uitat... Am citit și articolele profesorului Roman Stănciulescu din *La Presse medicale*, reluă după o pauză. Din nefericire, Stănciulescu a murit în toamna lui 1939. Unul din colegii mei, în misiune la București, mi-a scris de curând că toate încercările lui de a afla mai mult de la asistenții profesorului Stănciulescu n-au dus la nici un rezultat...

Apucă din nou paharul cu whisky și, după ce-l învârti de mai multe ori între degete, îl apropie de buze; cu mare grijă, foarte încet, începu să soarbă.

- Prin intervenția doctorului Bernard, ați avut, vreo trei, patru ani, o bursă Rockefeller. Care era aria cercetării?

- Materiale pentru o istorie a psihologiei medicale, răspunse. Le-am expediat, în 1945, colaboratorilor profesorului Bernard, la Paris...

- Interesant, spuse, ridicându-și brusc privirile din pahar și scrutându-l îndelung.

În noaptea aceea se întoarse acasă melancolic, oarecum preocupat. Nu era sigur că Monroe îi ghicise identitatea. Pe de altă parte, nu înțelegea cine credea el că este: un prieten personal al lui Bernard? Un pacient? Dacă totuși ascultase înregistrările de la Geneva, din anii 1938-39, ar fi trebuit să-i recunoască vocea... Îl liniști, a doua zi, întrebarea Lindei:

- La ce-a făcut aluzie doctorul, aseară, când m-a luat deoparte și mi-a spus: „Dacă îți va spune vreodată că a trecut de șaptezeci de ani, să nu-l crezi”?...

Câteva săptămâni în urmă, în dreptul unei cafenele de curând deschise, se auzi strigat în românește:

- Domnul Matei! Domnul Dominic Matei!...

Întoarse speriat capul. Un tânăr înalt, blond, cu capul gol, se îndreptă grăbit spre el, încercând în același timp să-și deschidă servietă.

- Am învățat puțin românește, spuse într-o franceză stângace, dar nu îndrăznesc să vorbesc. Știam că sunteți aici, la Geneva, și cu atâtea fotografii la dispoziție, nu era greu să vă recunosc...

Căută nervos în servietă și-i arătă câteva fotografii, din față și din profil, din unghiuri diferite. Fuseseră luate, în toamna lui 1938, chiar de chirurgul care reușise să-i modifice atât de radical trăsăturile figurii.

- Și, pentru orice eventualitate, adăugă zâmbind, port cu mine în servietă și albumul de familie. Să intrăm o clipă în cafeneaua asta continuă deschizând ușa. Nici nu bănuți ce emoții am avut când v-am zărit, adineaori. Mi-era teamă că auzindu-mă strigând: „Domnule Matei!", n-o să întoarceți capul...

- Așa era să și fac, răspunse zâmbind. Dar, recunosc, eram curios...

Se așezară la o masă și, după ce comandă o limonada caldă și o sticlă cu bere, necunoscutul începu să-l privească fascinat și neîncrezător totodată.

- Acum câteva săptămâni, la 8 ianuarie, ați implinit optzeci de ani! șopti. Și nu arătați mai mult de treizeci, treizeci și doi... Și arătați astfel pentru că încercați să vă ascundeți vârsta...

- Încă nu știu cu cine am plăcerea să stau de vorbă...

- Îmi cer iertare, spuse după ce sorbi din paharul cu bere. Sunt încă foarte emoționat. Cum spun jucătorii la curse, am mizat totul pe un cal, și am câștigat!... Sunt Ted Jones-Junior, corespondent la *Time Magazine*... Totul a început acum vreo zece ani, când am citit interviul dumneavoastră: *Being Struck By The Thunder*. Am fost extrem de impresionat, chiar după ce-am aflat că era apocrif. Dar apoi a venit războiul, și foarte puțini și-au mai amintit de interviu.

Goli paharul cu bere și-l întrebă dacă poate continua în englezește și dacă-l supără tutunul de pipă.

- Acum doi ani, când s-a descoperit celebra arhivă secretă a doctorului Rudolf, a început să se vorbească din nou de cazul dumneavoastră, evident, pe cât era cunoscut din materialele adunate de Gilbert Bernard. Dar nu se știa nimic altceva, nu se știa nici măcar dacă mai trăiți sau nu. Din nefericire, doctorul Rudolf fusese un nazist notoriu - de altfel s-a sinucis în ultima săptămână a războiului - și atunci, tot ce e în legătură cu experiențele lui e suspect...

- Ce fel de experiențe? întrebă.

- Electrocutarea animalelor, în special a mamiferelor... Începând cu un milion două sute de mii de volți până la două milioane.

- Și cu ce rezultate?

Încercă să râdă și își umplu din nou paharul cu bere.

- E o poveste lungă, încep.

I se păru, într-adevăr, lungă, obscură și

inconcludentă. Primii cercetători ai arhivei Rudolf ar fi afirmat că, în anumite cazuri, victimele nu au fost ucise de șocul electric, dar experiențele începând puține luni în urmă n-au putut fi urmărite consecințele electrocutării. În alte cazuri, s-ar fi constatat o modificare a sistemului genetic. Câțiva cercetători ar fi interpretat asemenea modificări ca prodromul unei mutații. Dar, fără să se știe precis în urma căror împrejurări, o seamă de piese din arhivă, dintre cele mai prețioase, au dispărut. În orice caz, în lipsa oricărei indicații relative la experimentarea cu persoane umane, dosarul Rudolf nu era concludent. Pe de altă parte, imensa majoritate a savanților americani respingeau *apriori* ipoteza regenerării prin electricitate.

- Singurul argument erai, și ai rămas încă, dumneata! exclamă. Era deci de așteptat ca puținele materiale salvate de profesorul Bernard să fie sistematic depreciate și, în anumite cazuri, distruse.

- Credeți că într-adevăr așa a fost? îl întrerupse. Șovăi câteva clipe, privindu-l zâmbind.

- Am motive puternice să nu mă îndoiesc. Din fericire, am fost trimis corespondent în România...

Chiar înainte de a junge la București, învățase românește, atât cât îi trebuia ca să poată citi și ca să se descurce singur pe stradă și prin magazine. A avut norocul să-l cunoască, și să se împrietenească, destul de repede, cu doctorul Gavrilă, în posesia căruia se găseau albumul de familie și toată documentația adunată de Profesor.

- Ce articol extraordinar aș fi publicat! *Omul reîntinerit prin trăsnet!* Cu fotografii, cu documente, cu declarațiile profesorului Roman Stănciulescu, ale doctorului Gavrilă și ale celorlalți, care v-au îngrijit, cu interviul pe care vi l-aș fi luat acum, și atâtea alte fotografii făcute aici, în Geneva, în februarie 1948!...

... Se întrerupse, încercă să-și reaprindă pipa, apoi renunță, și-l privi adânc în ochi.

-... Deși englezeasca dumitale e perfectă, văd că nu

spui nimic.

- Așteptam urmarea...

- Nu v-ați înșelat, reluă. Urmarea e tot atât de spectaculoasă și misterioasă, pe cât a fost experiența dumitale. Pentru motive de ordin etic și politic, articolul nu poate fi publicat. Tot ce-ar putea da naștere la confuzii, adică tot ce-ar părea că, într-un fel sau altul, confirmă teoria doctorului Rudolf, trebuie împiedicat să vadă lumina tiparului. Mai ales acum, adăugă zâmbind, când e vorba să se voteze credite masive pentru institutele de cercetări gerontologice... nu spunei nimic? îl întrebă brusc.

Ridică din umeri.

- Cred că totul se întâmplă așa cum trebuia să se întâmple. Îmi pare rău de munca dumitale și de timpul pe care l-ai pierdut, dar consecințele articolului ar fi fost dezastruoase. Dacă oamenii, mai precis, *anumiți* oameni, ar fi *siguri* că electrocutarea poate rezolva problema regenerării și a reîntineririi, ne putem aștepta la orice... Cred că e preferabil să-i lăsăm pe biochimisti și pe gerontologi să-și continue cercetările, într-o zi, mai mult sau mai puțin apropiată, vor ajunge la același rezultat...

Fuma, privindu-l cum soarbe din paharul cu limonada caldă.

- În orice caz, spuse târziu, e vorba și de dumneata. Când făceam planul articolului, nu mă gândeam la ce-ar fi devenit viața dumitale după apariție.

- Într-un anumit sens, îl întrerupse râzând, a și început să devină. Cum se face că m-ai descoperit atât de ușor? Eu îmi închipuiam că doctorul Gavrilă, și toți ceilalți din România mă credeau mort de mult, mort într-un accident de automobil...

- Așa cred cei mai mulți din ei. Așa credea și doctorul Gavrilă, până în ziua când l-am informat eu, în mare secret, că sunteți în viață și că trăiți aici, la Geneva... Să nu vă închipuiți că am aflat asta de la cineva, adăugă zâmbind enigmatic. Am descoperit-o singur, când mi s-a

spus că doctorul Monroe a venit la Geneva ca să discute anumite detalii cu un prieten al profesorului Bernard. Am ghicit imediat că acel prieten nu puteai fi decât dumneata. Evident, nici Monroe, nici ceilalți de la Laboratorul de gerontologie nu cred, *nu pot crede* un asemenea lucru...

- Îmi dai o veste bună...

- Adevărul tot se va afla, continuă Jones, neîncercând să-și ascundă satisfacția. Povestea e prea frumoasă ca să fie îngropată sub tăcere. Am să scriu un roman, adăugă începând să-și curețe pipa. L-am și început, de altfel. Pentru dumneata nu va prezenta nici un risc. Acțiunea se petrece în Mexic, înainte și în timpul războiului, și majoritatea personajelor sunt mexicane. Bineînțeles, am să vă trimit romanul dacă, la apariție, veți fi în aceiași termeni de prietenie cu Linda. L-am cunoscut bine pe fratele ei, pilotul, cel care a murit la Okinawa...

Se întrerupse brusc, ca și cum și-ar fi amintit ceva important, și deschise servieta.

- Să nu uit albumul de familie, spuse. I-am făgăduit doctorului Gavrilă că, dacă reușesc să vă întâlnesc, am să vi-l predau... Sunt documente prețioase: amintiri din, cum să spun? amintiri din prima dumneavoastră tinerețe...

Ajuns acasă, împachetă albumul într-o coală de hârtie albastră, îl introduse într-un plic și îl sigilă. În colțul de sus, pe stânga, scris: „Primit în ziua de 20 februarie 1948, de la Ted Jones-Junior, corespondentul lui *Time Magazine* la București. Mi l-a adus din partea doctorului Gavrilă.”

Lucrurile se simplifică și se complică în același timp, își spuse deschizând blocul. Începu să scrie, în franțuzește, povestind întâlnirea și rezumând conversația cu Jones. Apoi adăugă: „Confirmă informațiile doctorului Monroe: distrugerea sistematică a documentelor din anii 1938-39. Singurele indicații în legătură cu procesul de refacere fiziologică și de anamneză. Singurele probe

științifice ale regenerării și întineririi printr-o masivă descărcare electrică. Asta înseamnă că *originea* fenomenului de mutație nu mai interesează. *De ce...*

Se întrerupse și rămase câteva clipe pe gânduri. „Evident din schița autobiografică și din alte însemnări grupate în mapele A, B și Q eventualul cititor va putea afla esențialul. Dar, fără materialele colecționate și adnotate de profesorii Stănciulescu și Bernard, mărturisirile mele și-au pierdut valoarea documentară. Mai mult, aproape totalitatea însemnărilor mele se referă la consecințele anamnezei, într-un cuvânt, la experiențele unui mutant care anticipează existența omului postistoric. Documentele Stănciulescu-Bernard *nu* conțineau informații în legătură cu aceste experiențe, dar, într-o anumită măsură, le asigurau credibilitatea. Nu pot trage decât o singură concluzie: mărturisirile mele nu se adresează unui eventual cititor dintr-un viitor apropiat, să spunem din anul 2000. Dar atunci, cui?

Un răspuns provizoriu ar putea fi acesta: în urma războaielor nucleare care vor avea loc, multe civilizații, începând cu cea occidentală, vor fi distruse. Fără îndoială, catastrofele vor dezlănțui un val de pesimism necunoscut până atunci în istoria omenirii, o descurajare generală. Chiar dacă nu toți supraviețuitorii vor ceda ispitei de a se sinucide, foarte puțini vor mai avea destulă vitalitate ca să poată spera în om și în posibilitatea unei umanități superioare speciei *homo sapiens*. Descoperite și descifrate *atunci*, mărturisirile acestea ar putea contrabalansa deznădejdea și voința universală de extincție. Prin simplul fapt că exemplifică posibilitățile mentale ale unei umanități care va lua naștere într-un viitor îndepărtat, asemenea documente demonstrează, pentru că o anticipează, realitatea omului postistoric.

Această ipoteză presupune conservarea întregului material depus astăzi în safe. Nu-mi dau seama cum va fi asigurată această salvagardare. Dar, pe de altă parte, nu mă pot îndoii că așa se va întâmpla. Altminteri, experiența

mea n-ar avea sens."

Introduse paginile scrise într-un plic, îl sigilă și plecă spre bancă. Încuind ușa, auzi telefonul sunând, și continuă să-l audă coborând scările.

IV

Vara lui 1955 a fost neobișnuit de ploioasă și, în Ticino, furtunile se dezlanțuiau în fiecare zi. Totuși, nu-și amintea să fi văzut un cer atât de negru ca în după-amiaza de 10 august. Când primele fulgere s-au încrucișat deasupra orașului, uzina electrică a întrerupt curentul. Aproape jumătate de ceas trăsnetele au urmat unul după altul, ca și cum ar fi fost o singură, nesfârșită explozie. De la fereastră urmărea mai ales fulgerele care cădeau, către apus, pe colinele stâncoase care se revărsau abrupte dinspre munte. Ploaia torențială s-a potolit pe nesimțite și, pe la 3, cerul a început să-și piardă culoarea de păcură. Curând s-au aprins felinarele electrice și, de la fereastră, putea vedea acum strada până la catedrală. A așteptat să înceteze ploaia, apoi s-a coborât și s-a îndreptat spre postul de poliție.

- Puțin timp înainte de amiază, începu pe un ton neutru, pur informativ, două doamne au plecat, hotărâte să urce spre Trento. M-au întrebat dacă cunosc un drum care să evite serpentina. Le-am arătat direcția, dar le-am sfătuit să amâne excursia, pentru că riscă să le apuce furtuna înainte de a ajunge la adăpostul de la Helival. Mi-au spus că sunt obișnuite cu furtunile de munte și că, în orice caz, nu pot renunța. În câteva zile se încheie vacanța și trebuie să se întoarcă.

Polițaiul îl ascultase corect, dar fără prea mare interes.

- Nu le cunosc, continuă. Am auzit însă pe doamna în vârstă adresându-se tinerei; o cheamă Veronica. Cred că ghicesc ce s-a întâmplat. Când s-a dezlanțuit furtuna,

se aflau, foarte probabil, pe șoseaua de sub peretele muntelui, la Vallino, acolo unde au căzut cele mai multe trăsnete. Eram la fereastră, și le-am văzut, adăugă, dându-și seama că celalt îl privește curios, aproape neîncrezător. Îmi închipui că s-au prăvălit multe stânci. Mi-e teamă că au fost lovite, sau îngropate sub pietre...

Știa că nu-i va fi ușor să-l convingă.

- Aș pleca singur, într-un taxi, să le caut, reluă târziu. Dar dacă s-a întâmplat așa cum bănuiesc, nu vom putea, numai noi doi, șoferul și cu mine, să le scoatem de sub pietre. Am avea nevoie de târnăcoape și lopeți.

Totuși, până la urmă, s-a resemnat să accepte această soluție, în caz de nevoie, va telefona de la primul post de ajutor și poliția va trimite ambulanțe și tot ce va trebui. Când se apropie de Vallino, cerul se limpezise, dar pe alocuri pietrele se revărsaseră în șosea și șoferul încetini viteza.

- Nu cred că au avut timp să ajungă la adăpost. Probabil că o dată ce s-a dezlănțuit furtuna, s-au refugiat într-una din spărturile peretelui.

- Unele sunt largi ca o gură de peșteră, spuse șoferul.

Au zărit-o amândoi în aceeași clipă. Probabil că murise de spaimă când trăsnetul căzuse la câțiva pași de ea. Era o femeie în vârstă, cu părul cărunț, tuns scurt. Nu părea ucisă de revărsarea pietrelor, deși un bolovan ajunsese chiar lângă ea și-i prinsese un colț din fustă. I se păru că aude un geamăt și începu să cerceteze atent peretele și stâncile din jurul lui.

- Veronica! strigă de mai multe ori, înaintând încet de-a lungul peretelui.

Auziră amândoi geamătul, apoi câteva țipete scurte, urmate de cuvinte necunoscute, pronunțate repede, ca într-o incantație. Numai după ce ajunsese lângă stâncă, înțelese. Căzând, stânca se oprise chiar în dreptul scorburii unde se adăpostise Veronica, astupând-o aproape în întregime. Dacă n-ar fi auzit-o gemând și

tipând, n-ar fi bănuir că fusese îngropată acolo. Doar sus, la o înălțime de peste doi metri, se putea distinge crăpătura scorburii. Cățărându-se cu greutate, o văzu și-i strigă numele, făcându-i semn cu mâna. Fata îl privea speriată și fericită în același timp, apoi încercă să se ridice în picioare. Nu era rănită, dar locul era prea strâmt și nu se putea ridica decât îndoindu-și spatele.

- Va veni curând poliția, îi spusese în franțuzește.

Apoi, pentru că fata îl privea ca și cum nu l-ar fi înțeles, repetă propoziția în germană și italiană. Veronica își trecu de mai multe ori mâna pe obraz și începu să-i vorbească. La început, își dădu seama că vorbește într-un dialect din India centrală, apoi distinse fraze întregi rostite în sanskrită. Plecându-se mult spre ea, îi șopti. *Shanti! Shanti!* apoi recită câteva formule canonice de benedicțiune. Fata îi zâmbi, fericită, și înălță palma spre el, parcă ar fi vrut să-i arate ceva. Rămase acolo, lipit de stâncă, ascultând-o, încercând la răstimpuri s-o liniștească și s-o încurajeze prin câteva expresii familiare în sanskrită, până ce sosi ambulanța și camioneta cu polițiști. Au reușit să miște stânca săpând o pantă sub muchea dinspre șosea. După un ceas, fata izbuti să iasă cu ajutorul unei scări de frânghie. Dând cu ochii de polițiști și văzând camioneta, începu să strige speriată, și-i apucă mâna, trăgându-se foarte aproape de el.

- A avut un șoc, explică încurcat, și suferă, probabil, de amnezie.

- Dar ce limbă vorbește? întrebă cineva din grup.

- Bănuiesc un dialect indian, răspunse prudent.

Din actele de identitate s-a aflat că se numea Veronica Bühler, avea 25 de ani, era institutoare și locuia în Liestal, în cantonul Bâle-Campagne. Tovarășa ei, Gertrud Frank, era germană, stabilită de câțiva ani la Freiburg, funcționară în administrația unei edituri. Rezultatul autopsiei confirmase primele presupuneri: moartea fusese provocată de o sincopă cardiacă.

Cum era singurul care se putea înțelege cu Veronica,

singurul în prezența căruia era liniștită, petrecea mult timp la clinică. Aducea un magnetofon, pe care avea grijă să-l camufleze, înregistra câteva ore pe zi, mai ales atunci când vorbea despre ea. Afirmă că se numește Rupini, fiica lui Nagab-hata din casta kshatria, descendent dintr-una din primele familii din Magadha convertite la budism. Înainte de a împlini 12 ani, hotărâse, cu consimțământul părinților, să-și consacre viața studiului Abhidharmei și fusese acceptată într-o comunitate de *Ihikuni*. Învățase gramatica sanskrită, logica și metafizica mahayana. Faptul că memorizase peste 50.000 de *sutra* îi crease un prestigiu de care aflaseră nu numai instructorii și studenții faimoasei universități din Nalanda, dar mai mulți maestri, asceți și contemplativi. Când împlinise 40 de ani, devenise discipola faimosului filozof Chandrakirti. Petrecea mai multe luni pe an într-o peșteră, meditând și transcriind operele maestrului ei. Acolo se afla când, dezlănțuindu-se o furtună, auzi trăsnetul căzând deasupra, în munte, apoi mai multe stânci se desprinseseră și, revărsându-se ca un râu de pietre, astupară gura peșterii. Încercase zadarnic să iasă. Apoi se trezi și-l văzu, sus, pe stâncă, făcându-i semn cu mâna și vorbindu-i într-o limbă necunoscută.

Nu era sigur că o înțelesese întotdeauna, și chiar ceea ce știa că înțelesese păstră în bună parte pentru el. Doctorilor le spusese că tânăra crede că trăiește în India centrală, acum douăsprezece secole, și afirmă că este o sihastră budistă. Datorită sedativelor dormea o bună parte din timp. Veniseră s-o examineze mai mulți medici și psihologi din Zürich, Basel și Geneva. Cum se aștepta, ziarele publicau în fiecare zi articole, și numărul corespondenților străini care dădeau târcoale clinicii și luau interviuri doctorilor creștea neîncetat. Din fericire, soluția la care se gândise de la început era pe cale să fie acceptată. Încă de a doua zi, după ce ascultase banda de magnetofon cu mărturiile ei biografice, trimise o lungă telegramă Institutului Oriental din Roma. Apoi, a treia zi,

la ora precizată în telegramă, trimisese prin telefon anumite mărturisiri autobiografice. Informase în același timp pe unul din colaboratorii cei mai apropiați ai lui C. G. Jung. Două zile în urmă, au venit de la Roma profesorul Tucci, însoțit de un asistent al institutului. Pentru întâia oară, Rupini a putut discuta îndelung, în sanskrită, despre filozofia Madhyamika și mai ales despre maestrul ei, Chandrakirti. Toate convorbirile erau înregistrate, și asistentul traducea unele pasaje în englezește, pentru informația doctorilor și gazetarilor. Discuția devenea delicată de câte ori Rupini întreba ce i s-a întâmplat exact, unde se află, de ce nimeni nu o înțelege, deși încercase, în afară de sanskrită, câteva dialecte indiene.

- Ce-i spuneți? îl întrebase într-o seară pe profesor.

- Evident, încep întotdeauna prin a-i aminti de maya, marea vrăjitoare, iluzia cosmică. Nu e propriu-zis un vis, îi spun, dar participă la natura iluzorie a visului pentru că e vorba de viitor, deci de timp; or, Timpul e prin excelență ireal... Nu cred că am convins-o. Dar, din fericire, este pasionată de logică și dialectică, și mai ales asta discutăm...

Îndată ce a sugerat o călătorie în India, mai precis în provincia Uttar Pradesh, unde s-ar fi găsit peștera în care meditase Rupini, profesorul Tucci a fost de acord ca Institutul Oriental să patroneze această expediție. Datorită intervenției lui Jung, cheltuielile erau acoperite de o fundație americană. Când s-a aflat de acest proiect, mai multe ziare s-au oferit să suporte toate spezele expediției cu condiția de a avea exclusivitatea reportajului. Era aproape imposibil să se evite publicitatea, mai ales că trebuia obținut consimțământul direcției clinicii, al guvernului indian și al familiei Veronicăi Bühler. Dar cercetările făcute la Liestal nu dăduseră nici un rezultat. Veronica se instalase în oraș doar de câțiva ani. Prietenii și colegii nu știau nimic despre familia ei. S-a aflat totuși că se născuse în Egipt,

că părinții au divorțat când ea avea 5 ani; tatăl, rămas în Egipt, se recăsătorise și nu mai dăduse semn de viață, iar mama, cu care Veronica nu se înțelesese niciodată prea bine, se stabilise în Statele Unite, dar nu i se cunoștea adresa.

În cele din urmă, direcția clinicii a permis călătoria în India, cu condiția ca pacienta să fie însoțită de unul din doctorii care se ocupaseră de ea și de o infirmieră. Era, firește, înțeles că va fi adormită înainte de a părăsi clinica și își va continua somnul până în apropiere de Gorakhpur.

De la Bombay, un avion militar i-a transportat la Gorakhpur. Acolo îi așteptau șase mașini încărcate cu ziariști, tehnicieni și o camionetă a televiziunii indiene. Au urcat spre frontiera Nepalului până în regiunea unde, după indicațiile date de Rupini, s-ar fi aflat peștera în care obișnuia să mediteze. Din fericire, în afară de el, un pandit din Uttar Pradesh, cunoscător al filozofiei Madaryamika, se afla la căpătâiul ei când s-a deșteptat. La insistența doctorului, toți ceilalți se camuflaseră printre arbori la vreo zece metri în urmă. Ca și cum l-ar fi recunoscut, se adresă amenințător panditului; îi puse câteva întrebări, dar nu așteptă răspunsul. Porni repede pe una din poteci, privind drept înainte, repetând benedicțiunile ei favorite, pe care le rostise de atâtea ori în clinică. După vreo douăzeci de minute de urcuș, începu să alege, gâfâind. Arăta cu brațul întins muchea unei stânci, rezemată leneș de peretele muntelui.

- Asta e! strigă.

Apoi, lipindu-și amândouă brațele de piatră, începu să se cațere cu o nebănuită agilitate. Când ajunse sus, smulse cu putere un arbust pipernicit, curăță locul de mușchi și crengi uscate, descoperi o spărtură și, tremurând, își apropie obrazul de piatră și privi înlăuntru. Rămase apoi nemișcată.

- A leșinat! exclamă de jos cineva, câteva clipe înainte ca el s-o ajungă.

- Așa e, a leșinat! spuse ridicându-i încet capul.

Cu greutate, au coborât, lăsând loc echipei de tehnicieni. Au dus-o pe o brancardă până la automobil. Era încă leșinată, și mașina se depărtase cu vreo zece kilometri, când s-a auzit explodând prima încărcătură cu dinamită. În mai puțin de o jumătate de ceas au reușit să coboare pe o scară de frânghie. La lumina lanternei electrice au văzut scheletul; era încârcit, ca și cum moartea ar fi surprins-o într-o poziție de meditație yogică. Alături pe pietriș, o oală de lut, două talere de lemn și câteva manuscrise; de-abia când le-au atins cu mâna, și-au dat seama că se făcuseră de mult pulbere.

Infirmiera îl opri în fața ușii.

- S-a deșteptat, spuse. Dar nu deschide ochii. Îi e teamă... Se apropie de ea și îi puse mâna pe frunte.

- Veronica! șopti.

Deschise brusc ochii și, recunoscându-l, fața i se luminează, așa cum nu i-o văzuse niciodată până atunci. Apucându-i mâna, încercă să se ridice.

- Dumneata ești? exclamă. Pe dumneata te cunosc; te-am întrebat azi-dimineață pe drum... Dar unde e Gertrude? Unde e? repetă privindu-l adânc în ochi.

Știuse de la început, ca toți ceilalți din grup, de altfel, că va fi imposibil de evitat publicitatea. Televiziunea indiană înregistrase scenele cele mai dramatice, și zecile de milioane de spectatori, care o ascultaseră vorbind în sanskrită și un dialect himalayan, au văzut-o la sfârșitul reportajului declarând, într-o englezească timidă, că se numește Veronica Bühler și cunoaște bine numai germana și franceza; declarând de asemenea că n-a încercat niciodată să învețe vreo limbă orientală și, în afară de câteva cărți de popularizare, nu citise nimic despre India și cultura indiană. Cum era de așteptat, tocmai faptul acesta pasionase publicul indian și, douăzeci și patru de ceasuri în urmă, întreaga opinie mondială. Pentru imensa majoritate a intelectualilor indieni nu se putea găsi o mai clară demonstrație a

doctrinei transmigrării sufletului: într-o existență anterioară, Veronica Bühler fusese Rupini.

- Dar eu nu cred în metempsihoză, șoptise speriată, într-o seară, apucându-l de mână. N-am fost eu! Poate am fost posedată de un alt spirit, adăugă căutându-i privirile.

Și pentru că nu știa ce să-i răspundă, și șovăia, mângâindu-i mâna, Veronica își plecă obosită capul.

- Mi-e teamă că am să înnebunesc, spuse.

Erau găzduiți într-unul din cele mai luxoase hoteluri din Delhi, oaspeții guvernului indian. Ca să se evite fotografii, gazetarii și îndrăzneala curioșilor, grupul întreg lua masa într-o sufragerie rezervată exclusiv lor, și bine păzită. În fiecare zi vizitau muzee sau instituții și întâlneau mari personalități. Erau transportați în mai multe limuzine, încadrate de motocicliști. Altminteri, nu îndrăzneau să-și părăsească etajul. Nu îndrăzneau nici măcar să se plimbe pe coridoare, împreună cu doctorul și infirmiera, încercaseră o dată, târziu după miezul nopții, să coboare, sperând să se imbarce într-un taxi, și depărtându-se de hotel, să se plimbe pe străzi. Dar o ceată întreagă îi aștepta la ieșire. Au fost siliți să se întoarcă, fugind, sub protecția polițiștilor.

- Mi-e teamă că am să înnebunesc, repetă din nou când ieși din ascensor.

A doua zi reuși să stea de vorbă cu un gazetar american care încercase zadarnic să-i însoțească la Gorakhpur. Îi făgădui, în exclusivitate, un lung interviu și alte materiale inedite dacă vor fi transportați, incognito, într-o insulă din Mediterana, unde să poată rămâne ascunși, numai ei doi, câteva luni.

- Până ce va trece ciclonul televiziunilor și al rotativelor, adăugă. În mai puțin de un an, lucrurile se vor uita, și ne vom putea reîntoarce fiecare la treburile noastre...

Două săptămâni în urmă, erau instalați într-o vilă clădită după război, pe o colină, la câțiva kilometri de La

Velette. Dar pregătirea și înregistrarea interviului se prelungea mai mult decât se așteptase. Veronica începuse să dea semne de nerăbdare.

- Vorbim atâta, și despre atâtea lucruri, iar eu nu înțeleg esențialul: transmigrarea sufletului...

- Am să-ți explic când o să rămânem singuri.

Îl privi cu o neașteptată căldură.

- O să rămânem vreodată singuri? șopti.

La Delhi îi spusese într-o seară:

- Când am deschis ochii și te-am văzut, și mi-ai spus de Gertrud, mi-am dat seama că mă gândesc la două lucruri deodată, îmi spuneam că, deși, foarte probabil, îmi trăiesc amândoi părinții, fără Gertrud am rămas orfană... Și tot atunci, în aceeași clipă, gândeam: dacă aș avea cinci, șase ani mai mult, și m-ai cere în căsătorie aș accepta...

- Am optzeci și șapte de ani, spuse în glumă, zâmbind.

Atunci o văzuse râzând pentru prima oară.

- Mai mult decât aș avea dacă aș adăuga și anii pe care-i împlinise Rupini. Dar, ți-am spus, eu nu cred. Nu pot să cred...

- Într-un anumit sens, ai dreptate. Dar, repet, numai într-un *anumit sens*. O să discutăm problema asta mai târziu...

Evitase să o discute în interviu; se mulțumise să citeze concepțiile clasice indiene, de la Upanishade la Gautama Buddha, referindu-se de asemenea la câteva interpretări contemporane, mai ales la comentariile lui Tucci. Reușise să-și păstreze anonimatul; era un tânăr orientalist, care se împrietenise de curând cu Veronica. Reușise mai ales să-și păstreze aceeași figură pe care începuse s-o construiască în august, cu părul adunat pe frunte, cu o mustață blondă, groasă acoperindu-i buza de sus.

În seara când rămăseseră singuri pe terasă, Veronica își apropiase *chaise longue*-ul de al lui.

- Acum, lămurește-mă... Dar, înainte de toate, explică-mi *cum ai știut*...

- Am să încep de foarte departe, spuse.

De-abia într-o seară, la începutul lui octombrie, înțelese. Ședeau unul lângă altul pe canapeaua din *hall*, urmărind peste balustrada terasei luminile portului. I se păru că Veronica îl privește curios.

- Vrei să-mi spui ceva și nu îndrăznești. Ce e?

- Mă gândeam: văzându-ne tot timpul împreună, și locuind în aceeași casă, oamenii ar putea crede că ne iubim...

Îi căută mâna și i-o strânse încet în mâinile lui.

- Dar așa este, Veronica. Ne iubim, dormim în aceeași cameră, în același pat...

- E adevărat? îl întreabă în șoaptă.

Apoi suspină, își plecă fruntea pe umărul lui și închise ochii. Câteva clipe în urmă se ridică brusc și, privindu-l ca și cum nu l-ar fi recunoscut, începu să vorbească într-o limbă stranie, cum nu mai auzise până atunci. „Așadar, *asta era!*” își spuse. De aceea a trebuit s-o întâlnesc. De aceea s-au în-tâmplat toate câte s-au în-tâmplat...” Încet, fără grabă, ca să n-o sperie, se îndreptă spre birou și aduse magnetofonul. Continua să vorbească, din ce în ce mai repede, privindu-și mâinile; apoi își apropie ceasul-brățară de urechi și începu să asculte, surprinsă și fericită în același timp. Fața i se luminează, ca și cum ar fi fost gata să râdă. Dar, pe neașteptate, tresări speriată, scânci de mai multe ori și începu să-și frece ochii. Se îndreptă somnoroasă, amețită, spre canapea și când o văzu că se clatină, o prinse în brațe. O purtă în odaia alăturată și o întinse în pat, acoperind-o cu un șal.

Se trezi după miezul nopții.

- M-am speriat! șopti. Am visat urât.

- Ce-ai visat?

- Nu vreau să mai mi-aduc aminte! Mi-e teamă să nu mă sperii din nou. Eram undeva, lângă un fluviu mare, și

cineva necunoscut, cu un cap ca o mască de câine, s-a îndreptat spre mine... Avea în mână... Nu vreau să-mi amintesc, repetă întinzând brațele ca să-l cuprindă.

Din acea noapte n-o mai lăsă singură; îi era teamă să nu se repete, prin surprindere, criza paramediumnică. Din fericire, grădinarul și cele două tinere malteze care se îngrijeau de casă dispăreau îndată după cină.

- Mai povestește-mi, îl îndemna în fiecare seară, îndată ce rămăneau singuri. Explică-mi!... Uneori îmi pare rău că nu-mi amintesc nimic din toate câte știa Rupini...

Într-o dimineață, întorcându-se din grădină, îl întrebă pe neașteptate:

- Nu ți s-a părut curios că ne așteptau acolo, lângă gard? Parcă ne-ar fi spionat...

- N-am observat nimic, răspunse. Unde erau? Șovăi câteva clipe, evitându-i privirile.

- Erau acolo, lângă poartă, parcă ne-ar fi spionat. Doi bărbați, îmbrăcați curios. Dar poate mă înșel, adăugă, ducându-și mâna la frunte. Poate nu erau la poarta noastră...

Îi luă brațul și-o trase încet după el.

- Mi-e teamă că ai rămas prea mult cu capul în soare, îi spuse ajutând-o să se întindă pe canapea.

„A trecut o săptămână, își spuse; deci, acesta e ritmul: hebdomadar. Ceea ce înseamnă că totul ar putea dura o lună. Dar ce se va întâmpla apoi cu noi?...”

Când fu sigur că doarme profund, trecu în vârful picioarelor în birou și se întoarse cu magnetofonul. Câtva timp nu se auzeau decât mierlele și respirația ei ușor agitată. Apoi figura întreagă îi fu luminată de un mare zâmbet. Rosti, foarte încet, câteva cuvinte, urmate de o tăcere concentrată, anxioasă, parcă ar fi așteptat un răspuns care întârzia sau pe care nu mai reușea să-l audă. Începu apoi să vorbească, lin, ca și cum ar fi vorbit singură, repetând anumite cuvinte de mai multe ori, cu intonații diferite, dar pătrunse toate de o mare tristețe.

Când văzu cele dintâi lacrimi prelingându-se timide pe obraz, închise magnetofonul și îl împinse sub canapea. Apoi, cu mare grijă, îi mângâie mâna și începu să-i ștergă lacrimile. Târziu, o purtă în brațe în dormitor. Rămase lângă ea până ce se deșteptă. Dând cu ochii de el, îi apucă mâna și i-o strânse emoționată.

- Am visat, spuse. Era un vis foarte frumos, dar foarte trist. Era așa, cu doi tineri ca noi, care se iubeau, și totuși n-au putut rămâne împreună. Nu înțeleg de ce, dar n-au avut voie să rămână împreună...

Nu se înșelase: ritmul era într-adevăr hebdomadard, deși extazele paramediumnice (cum se hotărâse să le numească) aveau loc la ore diferite. „Materiale pentru istoria documentară a limbajului, își spuse clasând cele patru casete. După egipteană și ugaritică, a urmat o mostră de, probabil, protoelamită și una de sumeriană. Coborâm tot mai adânc în trecut... Documente pentru Arcă, adăugă, zâmbind. Ce n-ar da lingviștii dacă le-ar putea studia *acum*. Dar până unde vom ajunge? Până la protolimbajele nearticulate?... Și apoi?...

La jumătatea lui decembrie avu cea mai stranie experiență. Din fericire, era puțin înainte de miezul nopții, încă nu adormiseră. Veronica izbucni într-o serie de țipete guturale, preumane, care-l exasperară și-l umiliră totodată; i se părea că o asemenea regresie în animalitate nu ar fi trebuit încercată decât cu voluntari, nu cu un subiect inconștient. Dar, după câteva clipe, au urmat grupuri de foneme clare, vocalice, de o infinită varietate, întrerupte la răstimpuri de scurte explozii labiale, așa cum nu-și închipuise că mai pot fi reproduse de un european. După o jumătate de ceas, Veronica adormi, suspinând. „Mai departe nu cred că au să meargă", își spuse închizând magnetofonul. Apoi așteptă. Voia să fie treaz, lângă ea, când se va deștepta. Se culcă târziu, către dimineață.

Când s-a deșteptat, puțin timp înainte de 8, Veronica dormea încă și nu s-a îndurat s-o trezească. A dormit

până aproape de 11. Aflând că este atât de târziu, a sărit speriată din pat.

- Ce s-a întâmplat cu mine? întrebă.

- Nimic. Erai, probabil, foarte obosită. Și poate ai visat urât...

- Nu. N-am visat nimic. În orice caz, nu-mi amintesc nimic.

Au hotărât să petreacă ajunul de Crăciun și noaptea de revelion într-un celebru restaurant din La Valette. Veronica rezervase masa sub numele de Monsieur et Madame Gerald Verneuil. Ea găsisese numele, și tot ea alege costumele pentru revelion.

- Nu cred că riscăm să fim recunoscuți, îi spuse. Chiar dacă, astă-toamnă, fotografiile noastre vor fi apărut pe prima pagină a tuturor magazinelor ilustrate.

- Poți fi sigură că au apărut, o întrerupse, și poate mai apar încă...

Începu să râdă, oarecum intimidată și totuși fericită.

- Mi-ar plăcea să le văd și eu. Fotografiile din magazinele ilustrate, vreau să spun. Mi-ar plăcea să am câteva, ca amintire. Dar poate că e prea riscant să le căutăm, adăugă.

- Am să le caut eu...

Dar deși cercetă multe chioșcuri și librării, nu găsi decât un singur magazin ilustrat, italian, cu trei fotografii ale Veronicăi, toate din India.

- Parcă eram mai tânără și mai frumoasă atunci, acum trei luni, spuse.

Puține săptămâni în urmă, își dădu seama că Veronica avea dreptate. De câțva timp, nu mai arăta atât de tânără. „Documentele pentru Arcă sunt de vină, îi spuse. Extazele paramediumnice au epuizat-o.”

- Mă simt mereu obosită, îi mărturisise într-o dimineată, și nu înțeleg de ce. Nu fac absolut nimic și totuși mă simt obosită.

La începutul lui februarie a reușit s-o convingă să consulte un doctor din La Valette. Au așteptat, apoi,

neliniștiți, rezultatele numeroaselor analize.

- Doamna nu suferă de nimic, de absolut nimic, i-a asigurat doctorul când au rămas singuri. Am să-i prescriu totuși o serie de injecții, cu fortifiante... Poate să fie și nervozitatea care precedă, la anumite femei, criza climacterică.

- Ce vârstă socotiți că are?

Doctorul roși și își frecă încurcat mâinile. Apoi ridică din umeri.

- În jur de patruzeci, spuse târziu, evitându-i privirile.

- Și, totuși, vă asigur că nu v-a mințit când v-a spus că n-a împlinit încă două zeci și șase de ani.

Efectul injecțiilor se lăsa așteptat. În fiecare zi se simțea tot mai obosită; adesea, după ce se privise în oglindă, o surprindea plângând. O dată, în timp ce se îndrepta spre parc, auzi pași repezi în urma lui și întoarse capul.

- *Professore*, îi șopti speriată bucătăreasa *la Signora ha il malocchio!* „Trebuia să fi înțeles asta de la început, își spuse. Ne-am făcut amândoi datoria, și acum trebuie să ne despărțim. Și cum nu se putea găsi un argument mai convingător în afară de un accident mortal sau de o sinucidere, a fost ales acesta: un proces de senescență galopantă.”

N-a îndrăznit totuși să-i spună decât în dimineața când i-a arătat părul: încărunțise peste noapte. Plângea, rezemată de perete, cu fața ascunsă în palme. A îngenunchat lângă ea.

- Veronica, a început, eu sunt de vină. Ascultă-mă, și nu mă întrerupe. Dacă voi mai rămâne alături de tine până la toamnă ai să te stingi!... Nu pot să-ți spun mai mult, nu am dreptul, dar te asigur că, în realitate, *n-ai îmbătrinit!* Îndată ce voi dispărea din viața ta, îți vei regăsi tinerețea și frumusețea...

Veronica îi căută speriată mâna, o prinse între mâinile ei, începu să i-o sărute.

- Nu mă părăsi, șopti.

- Ascultă-mă! Te implor, ascultă-mă încă două, trei minute. Am fost ursit să pierd tot ce iubesc. Dar prefer să te pierd tânără și frumoasă, așa cum erai, și ai să fii din nou, fără mine, decât să te văd stingându-te în brațele mele... Ascultă-mă! Am să plec, și dacă trei, patru luni după plecarea mea, nu te vei regăsi așa cum erai astătoamnă, mă întorc, îndată ce primesc telegrama ta, mă întorc. Te rog doar atât: așteaptă trei, patru luni departe de mine...

A doua zi, într-o lungă scrisoare, i-a explicat de ce nu mai avea dreptul să rămână lângă ea îndată ce-și va regăsi tinerețea. Și pentru că Veronica părea că începuse să se lase convinsă să încerce această experiență, au hotărât să părăsească vila. Ea va petrece primele săptămâni într-o casă de odihnă a călugărițelor, și el va lua avionul spre Geneva.

După trei luni primi telegrama: „Ai avut dreptate. Te voi iubi toată viața. Veronica.” „Ai să fii fericită. Adio.” În aceeași săptămână pleacă în Irlanda.

Fără mustața blondă și fără acel breton care îl făcea să semene cu anumiți poeți din amurgul romantismului, nu-i era teamă că va fi recunoscut de cineva. De altfel, după întoarcerea din Malta, frecventa alte medii, în primul rând lingviști și critici literari. Uneori, în cursul discuției, venea vorba despre cazul Veronica-Rupini; după întrebările pe care le punea, se înțelegea repede cât era de puțin, și greșit, informat, în vara lui 1956 acceptă să colaboreze la un album documentar James Joyce. Acceptă pentru că proiectul îi îngăduia să viziteze Dublinul, unul din puținele orașe pe care voia să-l cunoască. Revenise de-atunci în fiecare an, în preajma Crăciunului sau la începutul verii.

De-abia în a cincea călătorie, în iunie 1960, îl întâlnește pe Colomban. Îl întâlnește într-o seară, intrând întâmplător într-un *pub* din spatele străzii O'Connell. De cum îl văzu, Colomban se îndreaptă spre el, îi apucă mâna între mâinile

lui și i-o strânse cu căldură. Apoi, îl invită la masa lui.

- De când vă aștept! exclamă patetic, aproape teatral. E a cincea oară când vin special aici, ca să vă întâlnesc.

Era un bărbat fără vârstă, pistruiat, pe jumătate chel, cu favoriții de culoarea cuprului, contrastând cu paloarea blondă a părului.

- Dacă v-aș spune că vă cunosc, că știu *foarte bine* cine sunteți, n-o să mă credeți. Așa că nu spun nimic... Dar cum și eu sunt probabil condamnat să ajung centenar, vreau să vă întreb doar atât? *Ce facem cu Timpul?* Mă explic imediat...

Continua să-l privească în tăcere, zâmbind, când Colomban se ridică brusc de la masă.

- Sau, mai bine, să-l întrebăm pe Stephen, adăugă îndreptându-se spre teighea.

Se întoarse cu un tânăr slab și neglijent îmbrăcat. Îi strânse timid mâna, apoi se așeză pe scaun, în fața lui.

- Trebuie să-i iertați micile lui manii, i se adresă tânărul rostind rar cuvintele. Îmi cere mereu să declam - crede, poate, că am o dicțiune mai bună - să declam: *Ce facem cu Timpul?* Marea lui descoperire ar fi aceasta: că întrebarea: „Ce facem cu Timpul?” exprimă suprema ambiguitate a condiției umane. Căci, pe de altă parte, oamenii - *toți oamenii!* - vor să trăiască mult, să treacă, dacă s-ar putea, de suta de ani; dar în imensa lor majoritate, îndată ce-au ajuns la 60-65 de ani și ies la pensie, adică devin *liberi să facă ce vor*, oamenii se plictisesc: descoperă că n-au ce face cu timpul liber. Iar pe de altă parte, pe măsură ce omul înaintează în vârstă, timpul interior își accelerează ritmul, astfel că acei, foarte puțini, care *ar ști* ce să facă cu timpul liber, *nu izbutesc* să facă mare lucru... În sfârșit, la asta se mai adaugă...

Colomban îl întrerupse punându-i mâna pe braț.

- Destul pentru azi. Altădată o spuneai mai bine și mai convingător. Apoi, întorcându-se spre el, adăugă: O să revenim la problema Timpului. Deocamdată am să vă întreb dacă v-a căzut cumva sub ochi acest articol.

Îi întinse o pagină dintr-un magazin american. „Vorbea uneori de o nouă calitate a vieții insistând că poate fi, și *trebuie* să fie, descoperită de fiecare din noi. În chiar momentul când se deștepta, descoperea o mare bucurie, pe care nu știa cum s-o descrie; era, fără îndoială, bucuria de a se simți viu, întreg și sănătos, dar era mai mult: bucuria că existau alți oameni, că există anotimpuri și că nici o zi nu seamănă cu alta, bucuria că poate vedea animale și flori, că poate mângâia arborii. Pe stradă, chiar fără să-și întoarcă privirile în jurul lui, simțea că face parte dintr-o imensă comunitate, că este o parte a lumii. Chiar lucrurile urâte - un loc viran plin cu gunoaie și fierărie veche - erau, într-un fel misterios, parcă iluminate de o iridescență interioară.”

- Foarte interesant, spuse ajungând la capătul coloanei. Dar trebuie să existe și o urmare.

- Desigur că există. E un articol întreg, destul de lung. E intitulat: *Tânărul de 70 de ani*, și e semnat de Linda Gray.

Nu încercă să-și ascundă surpriza.

- Nu știam că a început să scrie, spuse zâmbind.

- Scrie mai demult, și scrie foarte bine, continuă Colomban. Dar voiam să fiu sigur că am înțeles bine: longevitatea devine suportabilă, și chiar interesantă, *numai* dacă a fost descoperită în prealabil tehnica beatitudinilor simple...

- Nu cred că e vorba de o tehnică, îl întrerupse zâmbind.

- Cu tot respectul, trebuie să vă contrazic. Cunoașteți alte exemple de centenari sau cvasi-centenari care să trăiască beatitudinile descrise de Linda Gray, în afară de solitarii taoiști, sau maeștrii Zen, sau anumiți yogini și anumiți călugări creștini? Adică, într-un cuvânt, practicanți ai diferitelor discipline spirituale?

- Se cunosc destule exemple. Firește, majoritatea sunt țărani, ciobani, pescari, cum li se spune: oameni simpli. Nu dispun de o tehnică propriu-zisă. Dar, evident,

practică o anumită disciplină spirituală: rugăciunea, meditația...

Se întrerupse brusc, văzând oprindu-se la masa lor un bărbat în vârstă, cu desăvârșire chel, fumând dintr-un țigaret lung de chihlimbar.

- E inutil să discutați, spuse adresându-se lui Colomban. Și într-un caz și în celălalt problema e aceeași: fără acea nouă calitate a vieții de care vorbește Linda Gray, longevitatea e o povară, și poate fi chiar un blestem. Și atunci, în acest caz *noi ce ne facem?*

- E doctorul Griffith, îl prezintă Colomban. A fost și el acolo, cu noi, când s-a întâmpilat...

Se întrerupse și-i căută privirile.

- Poate că ar fi bine să-l lămurim, să-i explicăm de ce este vorba.

Doctorul se așază și continua să fumeze concentrat, cu ochii ațintiți asupra unei cromolitografii îngălbenite.

- Povestește-i, rosti târziu. Dar începe cu esențialul. Esențialul fiind, preciza, nu biografia lui Bran, ci semnificația centenarului...

Colomban ridică amândouă brațele în sus, ca și cum ar fi vrut să-l întrerupă și să-l aclame în același timp:

- Dacă mai adaugi un cuvânt, doctore, va trebui să încep cu sfârșitul. Apoi se întoarse spre el și-l privi, i se păru, oarecum provocator. Deși aveți reputația de a fi omniscient, sunt sigur că nu știți nimic despre Sean Bran. Chiar aici, în Dublin, puțini își mai amintesc de el. Era poet, și totodată magician și revoluționar, mai degrabă iredentist. A murit în 1825, iar treizeci de ani mai târziu, în iunie 1855, admiratorii - avea, pe atunci, încă destui admiratori - au inaugurat, într-un *square*, un monument în onoarea lui: un bust mediocru, având drept soclu o rocă marină. În aceeași zi au sădit un stejar, la vreo trei metri în spatele statuii.

- Era 23 iunie 1855, preciză doctorul Griffith.

- Exact. Iar acum cinci ani, noi, ultimii admiratori *ai poetului și magicianului* Sean Bran, am organizat o

ceremonie în *square*-ul care îi poartă numele. Speram că, cu acest prilej, Bran va deveni actual. Ne făceam iluzii, căci, cei puțini care îi mai prețuiesc astăzi poeziile nu se împacă deloc cu ideile și practicile lui magice; iar activiștii politici, cei care-i admiră iredentismul...

- Ai uitat esențialul, îl întrerupse doctorul. L-ai uitat pe James Joyce.

- Este foarte important, spuse Stephens.

- E adevărat, recunoscui Colomban. Dacă speranțele pe care le legasem de *Finnegans Wake* s-ar fi împlinit, Sean Bran ar fi fost astăzi un nume celebru. Căci, după cum știți, adăugă căutându-i din nou privirile, tot ce atinge viața sau opera Marelui Om e ursit celebrității. O tradiție orală, a cărei origine n-am izbutit s-o identificăm, pretinde că Joyce ar fi făcut în *Finnegans Wake* o seamă de aluzii la estetica și mai ales la *concepțiile magice* ale lui Bran. Aceeași tradiție afirmă că James Joyce ar fi refuzat să precizeze mai mult, să indice contextul sau măcar paginile unde s-ar găsi acele aluzii. Ani și ani de zile câțiva dintre noi s-au străduit să le descopere. Deocamdată, fără rezultat. Dacă tradiția e autentică, eventualele aluzii zac oculte în acele o sută optzeci și nouă de pagini din *Finnegans Wake*, care așteaptă încă să fie descifrate...

- Numai după ce-am fost nevoiți să recunoaștem acest eșec, îl întrerupse doctorul Griffith, am hotărât celebrarea centenarului. Poate că am făcut greșeala să alegem nu o comemorare de natură biografică ci *centenarul unei statui*.

- În orice caz, continuă Colomban, de cum ne-am adunat în *square*, am ghicit că ne așteaptă un iremediabil fiasco. Dimineața fusese fierbinte...

- Era în ziua de 23 iunie, preciza doctorul Griffith.

-... fierbinte, repetă Colomban, și acum, la începutul după-amiezii, cerul era ca de plumb. Chiar cei câțiva gazetari care ne făgăduiseră sprijinul n-au îndrăznit să rămână. Puținii spectatori au început să plece îndată ce

s-au auzit primele tunete și au căzut primele picături de ploaie. Când s-a dezlănțuit furtuna, rămăsesem doar noi, cei șase, care luaserăm inițiativa comemorării...

Doctorul se ridică brusc de la masă.

- Cred că e timpul să ne îndreptăm spre *square*, spuse. Nu e departe.

- Totuși, dacă întâlnim un taxi, îl luăm, adăugă Colomban.

L-am găsit înainte de a ajunge la capătul străzii.

- Deci, rămăsesem numai noi șase, continuă Colomban. Și pentru că ploua cu găleata, ne-am refugiat sub stejar...

- Și, evident, la un moment dat, îl întrerupse zâmbind, la un moment dat...

- Da. La un moment dat, când, de altfel, nu ne mai așteptam, căci socoteam furtuna aproape trecută, și ne întrebam dacă în cinci, zece minute vom citi discursurile pe care le aveam în buzunar, sau vom aștepta să se însenineze, cu speranța că măcar o parte din invitați se vor întoarce...

- Da, îl întrerupse doctorul Griffith, la un moment dat trăsnetul a căzut chiar pe stejar, aprinzându-l de sus până jos.

- Dar nici unul din noi, cei șase, n-a fost atins, continuă Stephens. Eu am simțit doar o mare căldură, o fierbințeală, căci se aprinsese...

- Și totuși n-a ars pe de-a-ntregul, reluă Colomban. Căci, după cum vedeți, adăugă după ce plăti șoferului și coborî din taxi, a mai rămas o parte din trunchi...

Au înaintat câțiva pași și s-au oprit în fața grilajului care împrejmuia monumentul. Nu era iluminat, dar la lumina felinarelor din *square* se vedea destul de bine. Roca era impresionantă, așa cum se înălța, pieziș, din pământ, și bustul căpătase o nobilă patină, aproape melancolică. În spate se profila trunchiul gros și mutilat al stejarului. Se distingeau încă mari porțiuni, carbonizate, alături de câteva timide ramuri verzi.

- Dar cum de l-au lăsat așa? întrebă turburat. Cum de nu l-au smuls și n-au plantat un altul?

Colomban izbucni într-un râs scurt, ironic, și începu să-și frece nervos favoriții.

- Deocamdată, municipiul îl consideră și pe el, stejarul vreau să spun, îl consideră monument istoric. Sean Bran n-a devenit popular, dar povestea asta, povestea stejarului trăsmit *exact* în ziua când împlinea 100 de ani, s-a aflat peste tot...

Înaintau agale în jurul grilajului.

- Înțelegeți acum, reluă Colomban, de ce ne interesează problema Timpului. Se spune, eu sunt convins că e adevărat - tatăl meu a cunoscut mai multe cazuri - se spune că cei care, adăpostiți sub un arbore, scapă teferi când arborele e trăsmit, sunt urșiți să trăiască o sută de ani...

- N-am știut până acum că există o asemenea credință, spuse. Dar mi se pare logică.

Era atât de impresionant spectacolul, roca marină privită din spate, cu acel trunchi de trei metri, cojit, carbonizat și păstrând totuși câteva ramuri vii, încât ceru voie să se întoarcă și să-l mai privească o dată.

- Ce e mai curios, începu târziu doctorul, când ajunseră din nou în fața statuii, curios și trist totodată, este faptul că poliția a descoperit a doua zi o încărcătură de dinamită ascunsă sub soclu. Dacă n-ar fi fost ploaia, ar fi explodat în timpul discursurilor și ar fi distrus statuia sau, în orice caz, ar fi mutilat-o.

Îl ascultă turburat și se opri din mers, căutându-i privirile.

- Dar de ce? întrebă coborând glasul. Cine ar fi putut avea interesul să distrugă un monument istoric?

Doctorul Griffith și Colomban se priviră o clipă, zâmbind cu înțeles.

- Mulți, răspunse Stephens. Mai întâi, iredentiștii, indignați că revoluționarul Bran e revendicat și omagiat de câțiva poeți, filozofi și ocultiști.

- În al doilea rând, continuă Colomban, biserica, mai precis ultramontaniștii și obscuranțiștii care văd în Sean Bran prototipul magicianului satanist, ceea ce este absurd, pentru că Bran urma tradiția magiei renescentiste, concepția lui Pico sau a lui G. B. Porta...

- E inutil să intrăm în amănunte, îl întrerupse Griffith. Ce este sigur este că ierarhia ecleziastică nu e dispusă să-l accepte.

Umblau acum toți patru în mijlocul străzii pustii, slab iluminate.

- Dar, reluă Colomban, ca să ne întoarcem la esențial, adică la problema noastră: condamnați să trăim o sută de ani, ce facem cu Timpul?

- Prefer să discutăm asta altă dată, îl întrerupse. Măine, dacă vrei, sau poimăine. Să ne întâlnim, către seară, într-o grădină publică sau într-un parc...

Acceptase să-i reîntâlnească mai ales pentru că voia să afle cine credea Colomban că este. La un moment dat i se adresa ca și cum l-ar fi considerat un specialist în *Finnegans Wake*. Pe de altă parte, păstrase acel fragment din *Un tânăr de 70 de ani* și știa cine este Linda Gray (știa de prestigiul pe care îl obținuse ca autoare). Stephens îl conduse până în dreptul hotelului. La despărțire, după ce privi de mai multe ori în jurul lui, îi spuse:

- Colomban e un pseudonim. Și e bine să știți că practică magia neagră, împreună cu doctorul Griffith. Întrebați-i ce s-a întâmplat cu ceilalți trei, care se aflau acolo, alături de noi, sub stejar, când a căzut trăsnetul. Și întrebați-i ce titlu va avea cartea pe care o scriu în colaborare. Să vi-l spun eu: *Teologia și demonologia electricității...*

Îi plăcuse titlul. Îl notase în caietul lui intim, după ce rezumase prima întâlnire și încercase să precizeze semnificația incidentului din 23 iunie 1955. Îl intriga faptul că explozia care, pentru motive politice, trebuia să arunce în aer o statuie fusese anulată de ploaie și înlocuită cu trăsnetul care în-cendiase stejarul centenar.

Prezența dinamitei constituia un element caracteristic epocii contemporane. Din acest punct de vedere, incidentul i se părea o parodie, aproape o caricatură a epifaniei trăsnetelor. Totuși, substituția obiectului - stejarul în locul statuii - rămânea enigmatică. Dar nimic din tot ce aflase în cele trei întâlniri care au urmat n-a contribuit să-l lămurească.

Își aminti de titlu patru ani mai târziu, în vara lui 1964, când, la un colocviu despre *Mysterium Conjunctionis* al lui Jung, un tânăr, intervenind în discuție, evocă „eschatologia electricității”. Începuse prin a aminti unirea contrariilor într-o singură totalitate, proces psihologic care, spunea, trebuie interpretat la lumina filozofiei indiene și chineze. Pentru Vedanta, ca și pentru taoism, contrariile se anulează dacă sunt privite dintr-o anumită perspectivă, binele și răul își pierd sensul și, în absolut, ființa coincide cu neființa. Dar, ceea ce nimeni nu îndrăznește să spună, continuă tânărul, este că, în orizontul acestei filozofii, războaiele atomice trebuie, dacă nu justificate, cel puțin acceptate.

- Eu însă, adăugă, merg și mai departe: eu justific conflagrațiile nucleare în numele eschatologiei electricității!

Tumultul care izbucni în sală obligă pe președinte să-i retragă cuvântul. După câteva minute, tânărul părăsi sala. Îl urmă și-l ajunse în stradă.

- Regret că ați fost împiedicat să vă expuneți până la sfârșit punctul dumneavoastră de vedere. Personal, sunt foarte interesat de noțiunea „eschatologia electricității”. La ce vă referiți exact?

Tânărul îl măsură, neîncrezător, și ridică din umeri.

- Nu prea am chef de discuție acum, spuse. Lașitatea gândirii contemporane mă exasperează. Prefer să beau o bere...

- Cu voia dumneavoastră, am să vă însoțesc.

S-au așezat pe terasa unei cafenele. Tânărul nu încerca să-și ascundă enervarea.

- Probabil că sunt ultimul optimist european, început. Ca toată lumea, știu ce ne așteaptă: hidrogen, cobalt și toate celelalte. Dar spre deosebire de alții, încerc să găsesc un sens acestei catastrofe iminente, și deci să mă împac cu ea, așa cum ne învață bătrânul Hegel. Adevăratul sens al catastrofei nucleare nu poate fi decât acesta: mutația speciei umane, apariția supraomului. Știu, războaiele atomice vor distruge popoare și civilizații, și vor reduce o parte a planetei la deșert. Dar acesta e prețul care trebuie plătit ca să lichidăm radical trecutul și să forțăm mutația, adică apariția unei specii infinit superioare omului de azi. Numai o cantitate enormă de electricitate, descărcată în câteva ore sau câteva minute, va putea modifica structura psihomentală a nefericitului *homo sapiens*, care a dominat până acum istoria. Ținând seama de posibilitățile limitate ale omului postistoric, reconstrucția unei civilizații planetare va putea fi realizată într-un timp record. Evident, vor supraviețui doar câteva milioane de indivizi. Dar ei vor reprezenta câteva milioane de supraoameni. De aceea utilizam expresia: eschatologia electricității; și *sfârșitul*, și *salvarea omului* vor fi dobândite prin electricitate. Se opri și, fără să-l privească, își goli paharul cu bere.

- Dar de ce sunteți atât de sigur că electricitatea descărcată de exploziile nucleare va forța o mutație de ordin superior? Ar putea, de asemenea, să provoace o regresie a speciei.

Tânărul întoarse brusc capul și-l privi sever, aproape cu mânie.

- Nu sunt *sigur*, dar *vreau* să cred că așa va fi. Altminteri, nici viața, nici istoria omului n-ar avea sens. Am fi atunci obligați să acceptăm ideea ciclurilor cosmice și istorice, mitul eternei repetiții... Pe de altă parte, ipoteza mea nu e numai rezultatul deznădejdi; se bazează pe fapte. Nu știu dacă ați auzit de experiențele unui savant german, doctorul Rudolf.

- Din întâmplare, am auzit. Dar experiențele lui,

electrocutarea animalelor, nu sunt concludente...

- Așa se spune, îl întrerupse tânărul. Dar cum arhiva Rudolf a dispărut aproape în întregime, e greu să judecăm. În orice caz, cât timp această arhivă secretă a putut fi consultată, nu s-a găsit nici o indicație de regresie biologică. Pe de altă parte, ați citit desigur romanul lui Ted Jones, *Reîntinerire prin trăsnet*.

- Nu. Nici nu știam că există...

- Dacă problema vă interesează, va trebui să-l citiți. În postfață, autorul lasă a înțelege că romanul se întemeiază pe fapte reale; numai naționalitatea și numele personajilor au fost schimbate.

- Și despre ce este vorba în roman? întrebă zâmbind.

- Jones descrie regenerarea și întinerirea unui bătrân lovit de trăsnet. Detaliu semnificativ: trăsnetul a căzut în centrul calotei craniene. La optzeci de ani, personajul - care repet, e real - nu arăta mai mult de treizeci. Deci, suntem siguri măcar de acest lucru: că, în anumite cazuri, electricitatea în doză masivă provoacă regenerarea totală a corpului omenesc, deci o rejuvenescență. Din nefericire, despre modificarea experienței psihomentale romanul nu dă indicații precise; face doar aluzie la hypermnezie. Dar vă închipuiți ce radicală transformare va aduce electricitatea descărcată de câteva zeci sau sute de bombe cu hidrogen.

Când se ridică de la masă și îi mulțumi, tânărul îi privi pentru întâia oară cu interes, aproape cu simpatie. Ajuns acasă, scrise în carnetul de buzunar: „18 iulie 1964. Eschatologia electricității. Cred că pot adăuga: *Finale*. Nu-mi închipui că voi mai avea prilejul să însemn alte evenimente sau întâlniri de același interes.”

Și cu toate acestea, doi ani mai târziu, la 10 octombrie 1966, scrise: „Evacuarea materialelor. Primesc un nou pașaport.” Altă dată ar fi povestit în amănunte aceste două episoade. Mai ales admirabila (și misterioasa) operație a transferării materialelor. Primise prin bancă scrisoarea unei companii aeriene, anunțându-l că spezele

transportării cutiilor cu manuscrise și fonograme au fost deja achitate sucursalei din Honduras. Conform înțelegerii prealabile, unul din funcționarii din Geneva va veni la domiciliu ca să supravegheze împachetarea materialelor. Era, desigur, un specialist și fusese informat de natura obiectelor care trebuiau împachetate. După ce-au transportat de la bancă două lăzi aproape pline, au lucrat amândoi până aproape de amurg. Cu excepția caietelor de însemnări intime și a câtorva obiecte personale, totul a fost împachetat în saci și cutii, sigilate și numerotate. Câtva timp i-a fost teamă că evacuarea materialelor ar putea indica iminența catastrofei, dar o serie de visuri consecutive l-au liniștit.

Apoi, deși succinte și enigmatice, însemnările s-au înmulțit, în decembrie 1966: „Va trebui totuși să-i scriu și să-i mulțumesc. Cartea e mult mai inteligentă decât m-aș fi așteptat.” Se referea la romanul pe care i-l trimisese Jones. Ar fi vrut să adauge: „Ce e mai extraordinar, cum mi-a ghicit numele și mi-a găsit adresa?” dar renunță. În februarie 1967: „Ancheta în legătură cu distrugerea arhivei doctorului Rudolf.” în aprilie: „R. A., întâlnit întâmplător, îmi spune, în mare secret, că s-au încheiat cercetările preliminare: este *sigur* acum că, în cele două valize, doctorul Bernard adunase cele mai prețioase documente (bănuiesc: fonograme și fotografii după rapoartele Profesorului și caietele 1938-1939).”

La 3 iunie 1967 notează: „În India a reînceput polemica Rupini-Veronica. Un număr din ce în ce mai mare de savanți pun la îndoială autenticitatea înregistrărilor efectuate la clinică. Argument decisiv: Veronica și însoțitorul ei au dispărut fără urmă puțin timp după întoarcerea expediției la Delhi. Acum, când au trecut aproape 12 ani, scrie un mare filozof materialist, orice confruntare a martorilor a devenit imposibilă.” În 12 octombrie: „Linda a obținut premiul « Pulitzer » pentru noua ei carte: *O biografie*. A cui o fi?”

Apoi, la 12 iunie 1968: „Veronica. Din fericire, nu m-

a văzut." După câteva clipe, adăugă: „în gară la Montreux, cu doi copii frumoși lângă ea, explicându-le un afiş turistic. Arată vârsta ei, poate chiar ceva mai tânără. Important e un singur lucru: că e fericită."

La 8 ianuarie 1968 îşi sărbătorise centenarul într-un restaurant somptuos din Nisa, în tovărăşia unei tinere suedeze, Selma Eklund, pe care o admira pentru inteligenţa şi originala interpretare a dramei medievale. În aceeaşi lună, Selma împlinea 28 de ani; el îi mărturisise, pe jumătate în glumă, că se apropia de 40. Dar seara a fost ratată; probabil că nu era obişnuită cu şampania, şi înainte de desert, a trebuit s-o conducă la hotel. S-a plimbat până târziu după miezul nopţii, singur, pe străzi puţin frecventate.

Voia totuşi să marcheze „primul lui centenar" (cum îi plăcea să spună) printr-o călătorie mai spectaculară. Cu mulţi ani în urmă fusese în Mexic, apoi în Scandinavia. Ar fi vrut acum să viziteze China sau Java. Dar nu se grăbea să se hotărască. „Am tot anul la dispoziţia mea", îşi repeta.

Într-o seară de toamnă se întoarse acasă mai devreme ca de obicei. Ploaia îngheţată şi repede îl silise să renunţe la lunga lui plimbare prin parc. Voi să telefoneze unei prietene, dar se răzgândi şi se apropie de discotecă. „Pentru o seară rece ca asta, numai muzica... Numai muzica", repetă absent, surprins că găseşte, rătăcit printre discuri, albumul de familie. Îl scoase, încruntându-se, şi simţi deodată că-l ia cu frig, ca şi cum s-ar fi deschis brusc ferestrele. Rămase câţva timp nehotărât, cu albumul în mână. „Şi *al treilea trandafir*? se auzi gândind. Unde vrei să-l pun? Lasă albumul, şi arată-mi unde vrei să pun trandafirul. *Al treilea trandafir*..." Începu să râdă, amar, contrariat. „Sunt, totuşi, un om liber", îşi spuse, aşezându-se în fotoliu. Cu mare grijă şi emoţie, deschise albumul. Un trandafir proaspăt cules, mov, aşa cum nu mai văzuse decât o singură dată până atunci, îl întâmpină în mijlocul paginii. Îl luă în mână,

fericit. Nu credea că un singur trandafir putea îmbălsăma o cameră întreagă. Șovăi mult timp. Apoi îl așeză lângă el, pe marginea fotoliului, și-și opri privirile asupra primei fotografii. Era palidă, decolorată, aburită, dar recunoscuse fără greutate casa părintească din Piatra Neamț.

V

Începuse să ningă câteva ceasuri înainte, apoi, după Bacău, se dezlănțuise viforul; dar când trenul intră în gară ninsoarea încetase, și pe cerul spălat răsăreau, sticloase, cele dintâi stele. Recunoscuse piața, imaculată sub zăpada proaspătă, deși de o parte și de alta se înălțau blocurile de curând construite. I se păru totuși curios că acum, în preajma Crăciunului, erau atât de puține ferestre luminate. Rămase mult timp cu valiza în mână, privind emoționat bulevardul care se deschidea în fața lui. Se trezi chiar în clipa când familia cu care împărțise compartimentul ocupase ultimul taxi. Dar hotelul la care i se reținuse camera era destul de aproape. Își ridică gulerul paltonului și, fără grabă, traversă piața și porni pe bulevard. Numai după ce ajunse își dădu seama că îi amortise brațul stâng; valiza era mai grea decât își închipuise. Prezintă pașaportul și recipisa Oficiului de turism.

- Dar vorbești foarte bine românește, remarcă doamna de la recepție după ce cercetă pașaportul.

Avea părul cărunt, ochelari fără ramă și-l impresionară distincția figurii și calitatea vocii.

- Sunt lingvist. Am studiat în special limbile romanice. Și am mai fost în România. Am fost chiar la Piatra Neamț, adăugă zâmbind. Eram student... *A propo*s, mai există cafeneaua Select?

- Cum să nu existe! E un monument istoric. A frecventat-o și Calistrat Hogaș, probabil ați auzit de el.

- Evident!

- A frecventat-o din 1869 până în 1886, cât timp a fost profesor aici, la Piatra Neamț. S-a pus și o placă... Aveți camera numărul 19, la etajul III. Luați ascensorul.

- Cred că am să mă reped întâi până la Select. Nu e departe. Am să mă întorc într-un ceas, un ceas și jumătate...

I se păru că doamna îl privește mirată, pe deasupra ochelarilor.

- Să nu răciți, spuse. Străzile sunt încă troienite, și s-a anunțat ninsoare.

- Un ceas, cel mult un ceas și jumătate, repetă zâmbind.

După vreo zece minute se convinse că doamna de la recepție avusese dreptate; anumite străzi erau într-adevăr troienite și înainta cu greu. Dar în apropierea cafenelei trotuarul fusese curățat de zăpadă și grăbi pasul. Se opri în fața ușii ca să răsuflă și să i se potolească bătăile inimii. Intrând, recunoscă mirosul de bere, de cafea proaspăt rășnită și fum de țigări ieftine. Se îndreptă spre sala din fund, unde se adunau pe vremuri. Încăperea era aproape goală; doar la o masă, trei bărbați își terminau halbele de bere. „De aceea n-au aprins decât becul din tavan, cel mai slab, își spuse; fac economie de curent.” Se așeză pe canapeaua lipită de perete și rămase cu privirile pierdute în gol. Așteptând chelnerul, nu știa dacă va cere și el o halbă de bere, sau o sticlă de apă minerală și o cafea. Curând cei trei se ridicară cu zgomot de pe scaune, pregătindu-se de plecare.

- Nici de data aceasta n-am ajuns la nici o concluzie, exclamă unul din ei, înfășurându-și un șal de lână fumurie în jurul gâtului.

- Nu e nimic! spuse al doilea.

- Nu e nimic! repetă ultimul, râzând și privindu-i pe amândoi cu înțeles. Știi la ce fac aluzie, adăugă.

Rămas singur, se întrebă dacă mai merită să aștepte chelnerul, când i se păru că cineva se apropia timid de el, șovăitor, privindu-l curios. De-abia când se opri în fața

lui, îl recunosc: era Vaian.

- Dumneata ești, cucoane Dominic? exclamă, făcând un pas și luându-i mâna, strângându-i-o de mai multe ori cu amândouă mâinile. A dat Dumnezeu și te-ai întors! Ți-ai revenit! Apoi întoarse capul și strigă: Doctore! Vino repede, doctore, că s-a întors cuconul Dominic!

Îi păstra mâna în mâinile lui, scuturându-i-o. În câteva clipe, grupul întreg năvăli în sală, cu doctorul Neculache în frunte și Nicodim, ținându-și sticluta de Cotnar în mâna stângă și paharul pe jumătate plin în dreapta. Îl priveau toți cu bucurie amestecată cu spaimă, înghesuindu-se unul într-altul ca să-l vadă mai bine, repetându-i, exclamând, numele. Era atât de emoționat, încât îi era teamă că în curând are să-și simtă lacrimile pe obraji, dar cu un efort izbuti să râdă.

- Vasăzică, spuse, povestea începe de la început. Visez, și când mă voi trezi din vis, are să mi se pară că de-abia atunci încep să visez cu adevărat... Ca în povestea aceea din Ciuang-Tse, cu fluturele...

- Ciuang-Tse? repetă în șoptă Vaian. Povestea cu fluturele lui Ciuang-Tse?

- V-am spus-o de atâtea ori, îl întrerupse, dintr-o dată foarte bine dispus.

Atunci auzi o voce din fund:

- Trimiteti pe cineva s-o anunțe pe Veta!

Și strigă:

- Lăsați-o pe Veta în pace! Vă cred și fără Veta. Îmi dau foarte bine seama că visez, și într-un minut, două, am să mă trezesc...

- Nu te obosi, cucoane Dominic, interveni doctorul, apropiindu-se și punându-i mâna pe umăr. Ai trecut prin multe. Nu te obosi.

Izbucni din nou în râs.

- Știu, încep cu un glas potolit, silindu-se parcă să nu-i supere, știu că toate astea, întâlnirea noastră de aici și tot ce va urma, toate s-ar fi putut întâmpla aievea în decembrie 1938...

- Dar așa se și întâmpla, cucoane Dominic, îl întrerupse Vaian. Căci suntem în 20 decembrie 1938...

Îl privi ironic, dar și cu oarecare milă.

- Nici nu îndrăznesc să vă spun în ce an suntem noi, ceilalți, care trăim în afara visului acestuia. Dacă aș face un efort m-aș trezi.

- Ești treaz, cucoane Dominic, vorbi doctorul, dar ești obosit... Arăți, de altfel, foarte obosit, adăugă.

- Ei bine! izbucni brusc, pierzându-și răbdarea. Aflați că între 20 decembrie 1938 și seara de astăzi s-au întâmplat multe. Al doilea război mondial, bunăoară. Ați auzit de Hiroshima? de Buchenwald?

- Al doilea război mondial? întrebă cineva din fund. Are să vină și el repede, repede.

- S-au întâmplat multe de când ați dispărut și n-ați mai dat nici un semn de viață, începu Nicodim. S-au făcut descinderi. Vi s-au luat cărți din bibliotecă.

- Știu, știu, îl întrerupse, ridicând brațul. Eu le-am spus ce cărți să caute și să mi le aducă. Dar asta a fost demult, demult.

Începu să-l irite faptul că nu se putea trezi, deși știa că visează și voia să se trezească.

- V-am căutat peste tot, auzi o voce cunoscută. Doctorul v-a căutat și prin spitale.

- Auzisem că ajunseseși la București, spuse Neculache, și că acolo ai fost confundat cu altcineva.

- Așa a și fost, îl întrerupse, așa a și fost. Am fost confundat pentru că întinerisem... Șovăi o clipă, apoi continuă, triumfător și totuși enigmatic: Acum vă pot spune adevărul: în urma trăsnetului care m-a lovit, m-a lovit chiar în creștetul capului, întinerisem. Arătam de douăzeci și cinci, treizeci de ani, și de-atunci nu m-am mai schimbat. De treizeci de ani arăt aceeași vârstă...

Observă cum se privesc unii pe alții, și, exasperat, ridică din umeri, încercă să râdă.

- Știu că nu vă vine să credeți. Dar dacă v-aș spune câte altele s-au mai întâmplat, tot din cauza trăsnetului,

câte limbi orientale am învățat, adică, nici măcar nu trebuia să le învăț, pentru că mă pomeneam, deodată, că le știam. Și ce vă spun acum vi le spun pentru că visez, și nu le va ști nimeni.

- Nu visați, cucoane Dominic, vorbi blând Nicodim. Sunteți aici cu noi, prietenii dumitale, sunteți la cafenea. Așa ne închipuiam că are să se întâmple. Când și-o reveni cuconul Dominic, când și-o reveni din amnezie și s-o întoarce, o să vedeți că la Select se oprește întâi!

Izbucni din nou în râs, și-i privi pe toți cu o bruscă intensitate, ca și cum i-ar fi fost frică să se trezească chiar în acea clipă și să le piardă urma.

- Dacă n-aș visa, ați fi știut de Hiroshima și de bombele cu hidrogen, și de Armstrong, cosmonautul care a debarcat în lună astă-vară, în iulie.

Tăceau toți, neîndrăznind să se privească între ei.

- Deci, asta a fost, interveni târziu doctorul. Ai fost confundat cu altcineva...

Ar fi vrut să-i răspundă, dar începea să se simtă obosit, își trecu de mai multe ori mâna pe obraz.

- E ca în povestea aia cu... cu filozoful chinez, știți care, pentru că v-am spus-o de mai multe ori...

- Care filozof chinez, cucoane Dominic? întrebă Vaian.

- Vi l-am spus adineaori, răspunse nervos. Îmi scapă acum numele. Povestea aceea cu fluturele... În sfârșit, e prea lungă ca să v-o mai repet încă o dată...

Simțea în tot trupul o neînțeleasă oboseală, și o clipă îi fu teamă că are să leșine. „Dar poate ar fi mai bine așa, își spuse. Dacă leșin, mă trezesc pe loc...”

- Am cerut o sanie, să vă ducem acasă, domnu Matei, spuse cineva. Veta a aprins focul în sobă...

- N-am nevoie de sanie, izbuti să spună ridicându-se. Mă duc pe jos. Când se va pune problema, am să știu ce să răspund!

- Care problemă, domnu Matei? îl întrebă Nicodim. Ar fi vrut să răspundă: „Problema care ne frământă pe

toți!" dar își simți deodată clătinându-i-se toți dinții și, umilit, furios, îi strânse cu putere. Apoi făcu câțiva pași spre ieșire. Spre mirarea lui, ceilalți se depărtară de masă și-l lăsară să plece. Voi să se mai întoarcă o dată și să-i salute pe toți, ridicând brațul, dar fiecare mișcare îl istovea. Șovăind, suflând greu, pe nări, pentru că-si ținea gura încheștată, ieși în stradă. Aerul rece îl învioră. „Încep să mă trezesc", își spuse. Când bănuî că nu-l vede nimeni, își puse palma la gură și își scui pă dinții, câte doi, trei deodată. Își aminti, vag, ca de un vis pe jumătate uitat, că i se mai întâmplase cândva același lucru: câțva timp nu putuse vorbi pentru că i se clătinau toți dinții. „Este, deci, aceeași problemă!" își spuse senin, împăcat.

În noaptea aceea, portarul hotelului așteptase zadarnic întoarcerea clientului de la numărul 19. Apoi, când începuse să ningă, telefonase la cafeneaua Select. I se răspunse că un domn străin venise, pe seară, și se îndreptase direct spre sala din fund. Dar peste puțin timp, poate pentru că sala era goală și slab luminată, plecase, fără să spună bună seara, ținându-și mâna dreaptă la gură. Dimineața, pe strada Episcopiei, în fața casei de la numărul 18 fu găsit, înghețat, un necunoscut, foarte bătrân, îmbrăcat într-un costum elegant și un palton scump, imblănit. Și paltonul și hainele erau atât de largi, încât nu încăpea nici o îndoială că nu erau ale lui. De altfel, în buzunarul vestonului se aflau un portofel cu valute străine și un pașaport elvețian, pe numele de Martin Audricourt, născut în Honduras, la 18 noiembrie 1939.

Paris, noiembrie-decembrie 1976